Doc. PR. PENKAUSKAS

VYTAUTAS DIDYSIS
IR JO ČEKIJOS POLITIKA VENCELIUI MIRUS

Atspaudas iš „Židinio“

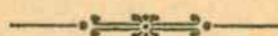

1930 VYTAUTO DIDŽIOJO METAI
AKC. „SPINDULIO“ B-VĖS SPAUSTUVĖ KAUNE

Doc. PR. PENKAUSKAS

VYTAUTAS DIDYSIS
IR JO ČEKIJOS POLITIKA VENCELIUI MIRUS

Atspaudas iš „Zidinio“

1930 VYTAUTO DIDŽIOJO METAI
„SPINDULIO“ AKC. B-VĖS SPAUSTUVĖ KAUNE

ĮŽANGA.

Vytauto Didžiojo gyventasis laikotarpis (1382—1430) yra labai turiningas ir įdomus. Tą visuotinės istorijos laikotarpį galima vadinti drąsių idėjų, įžymių žmonių ir didelių kovų laikotarpiu. Juk Vytauto Didžiojo vienamžiai kėlė Bažnyčios sudemokratinimo, susirinkimų viršenybės ant popiežiaus, permanentinės Bažnyčiai valdyti tarybos, visiško liaudies suverenumo, kaip dvasinėje, taip civilinėje valdžioje, viklefizmo, husitizmo, griežto respublikonizmo ir t. t. idėjas. Kalbamajame laikotarpyje gyveno visa eilė įžymių asmenybių, kurių užteks čia suminėti, kad ir šiuos kelis: sultoną Bajazetą I, Vokietijos imperatorių Zigmantą, Didįjį Lietuvos Kunigaikštį Vytautą, anglų šimtamečio karo vadą Bedfordą, garsųjį mongolų valdovą Timurlenką, graiką humanistą Em. Chrizolorą, žinomus Bažnyčios reformininkus: Petrą d'Ailly, Mikalojų Clemanges, Joną Gersoną, šventąją karžygę Joaną d'Arc t. ir t. Apie dideles to laikotarpio kovas, apie didelius tada vykusius tautų ir rasių susirėmimus daug kalba patys tų didžiulių kovų bei susirėmimų vietų vardai, k. a.: Nikopolis (1396 m.), Delhi (1398 m.), Vorksla (1399 m.), Angora (1402 m.), Griunvaldas (1410 m.), Azincourt'as (1415 m.) ir kiti.

Šiame straipsnyje, noriu patiekti vieną tiek visuotinės tiek ir Lietuvos istorijos to įdomaus ir įvykiais turtingo laikotarpio smulkmeną, plačiau iki šioliai lietuvių kalboje dar neliestą, būtent — Vytauto Didžiojo politiką Čekijoje Venceliui mirus. Vytautui ir jo laikotarpiui pažinti tai tikrai bus būdinga. Kad Vytauto Didžiojo sumanymai, tų sumanymų motyvai ir darytieji Čekijos atžvilgiu žygiai geriau paaiškėtų, susipažinsime pirma su pačia Vytauto laikų Čekija, jos politine ir vidaus būkle, jos visuomene, partijomis, srovėmis bei jų vadais. Visa tai jau žinodami, paskui nušviesime Vytauto Didžiojo įgaliotinio, Zigmanto Kaributo asmenį ir darbus Čekijoje, pirma Vytauto, vėliau savo vardu ir atsakomybe veikusio.

1. Bendri husitų bruožai.

Konstancijos laužo liepsna, kurioje žuvo Jonas Husas, uždegė tokią ugnį, kuri gresė sudeginti kaip Vokiečių valstybę, taip lygiai ir Bažnyčią. Huso sudeginimu buvo įžeista visa čekų tauta. Juk Husas ne tik per visą savo gyvenimą, bet ir ant laužo tebekalbėjo, kad jo mokslas visiškai sutinkąs su Bažnyčios mokslu, jam klaidas niekas neįrodęs, jis klaidatikiu niekad nebuvęs, herezijos kaltinimas jam esąs skaudžiausias, jo garbę ir vardą labiausiai įžeidžiąs. Po Huso mirties panašiai sakė ir pati čekų tauta. Apie tą laiką ji jau buvo tautiškai pilnai susipratusi, atbudusi ir tvirtinte tvirtino, kad joks čekas negalėjęs ir negalįs būti heretikas, kad čekams herezijos prikišimas esąs skaudžiausias visos tautos užgavimas ir gėda. Tos čekams daromos gėdos jie jokiu būdu negalį niekam dovanoti. Iš čia ėjo visas husitų užsidegimas, visas jų smarkumas.

Pažiūrėję į husitizmą arčiau, rasime jame, be religinio ir grynai tautinio bei politinio elementų, dar labai svarbų ir reikšmingą socialinį elementą. Huso ir jo šalininkų pamokslais čekų tauta, ypač jos liaudis, buvo religiniai įjaudinta. Šalia to ekonominė ir socialinė čekų liaudies, kaip ir apskritai visos to laiko liaudies, būklė buvo labai sunki. Ji lygino savo būklę su kitų luomų būkle ir, skaitydama savo gimtoje kalboje Šv. Raštą, kuris tuo laiku buvo labai populiarus, matė tą dideliausią prieštaravimą tarp gyvo gyvenimo ir Šv. Rašto žodžių, ir norėjo tą prieštaravimą panaikinti. Čekas husitas lygino pirmųjų trijų amžių krikščionių socialinę tvarką, išskaitytą iš evangelijos, su dabartiniu savo išsigimusiu socialiniu skurdu ir svajojo apie pirmykščių gerų laikų grąžinimą. Ypač tų senovės laikų grąžinimo norėjo liaudis ir smulkioji suvargusi bajorija. Jos tarpe ir kilo dabar visokių svajotojų, kurie savo svajonėmis ne tik prilygo, bet ir toli užpakaly paliko visus mūsų dienų socialistus ir komunistus bei jų programas. Husitai sakė, kad ne tik Bažnyčia, jos mokslas ir kultas, bet taip pat valstybė ir visuomenė turi būti sutvarkyta evangelijos mokslo dėsniais; tik tada būsią visiems gera, tik tada ateisianti tikroji tvarka. Husitai labai nekentė vokiečių, nekentė karaliaus Zigmanto, nes jis pražudęs šventąjį Husą. Tas viskas kėlė husitų eilėse tokį dvasios pakilimą, tokių aistrų ir tokio pasiaukojimo dvasią, kuriai niekas neįstengė priešintis. Tie dvasinio, išvidinio pobūdžio faktoriai padarė tai, kad ta suvargusi, nuskurdusi, bemokslė ir blogiausiai apsiginklavusi liaudis pasidarė tokia galinga, kad visoks jai pasipriešinimas pasidarė bergždžias. Tas mokslas žaibo greitumu apėmė visą Čekiją ir jos gyventojus: tokios dvasios pagautas, kiekvienas husitas šventai tikėjo esąs tikrasis, Dievo pašauktasis, religinio, politinio ir socialinio gyvenimo reformatorius. Reformos vykinimas nebuvo tokiam vyrui komplikuotas ir sunkus:

tai, ko negalima įrodyti Šv. Raštu, tai nėra iš Dievo ir tai reikia smerkti ir atmesti. O kas yra pasmerkta ir atmesta, tą reikia sunaikinti. Visa iki tol ėjusi žmonijos pažanga husitui rodėsi dideliausia, aiškiausia paklaida ir nutolimas nuo Dievo įsakymų. Tie, kurie tą paklaidą taiso, kurie artina žmones su Dievu, yra Dievo išrinktieji įrankiai ir už savo pastangas gaus užmokesnį kitame pasaulyje. Tokiais Dievo įrankiais pasauliui taisyti ir laikė save husitai.

Husitai reikalavo visiškos visų žmonių lygybės: luomų nelygybė turinti būti panaikinta, gimimo, turto, mokslo nelygybės neturį daugiau būti. Be to, panaikinamas dar ir dvasininkų luomas, kiekvienas žmogus esąs dvasininkas. Valstybės forma — respublika. Visa valdžia eina iš liaudies, liaudis yra visokios valdžios savininkė ir nešiotoja.

Tokių, kaip šios, naujienų, tokių, kaip šie, šūkių viduramžiai dar nebuvo girdėję. Tokio karo, ir tokio griežto, paskelbto plačių visuomenės masių savo politiniam, bažnytiniam ir visuomeniniam gyvenimui, viduramžiuos nebuvo buvę. Čekų liaudis sutraukė savo verguvės pančius ir bandė kurti naują, evangelija paremtą gyvenimą. Iš Čekijos ta viską deginanti ugnis gresė plėstis po visą vakarų Europą, nes sąlygos ten buvo tokios pat, kaip ir Čekijoje. Iš čia lengvai suprasime visą Europos pasaulinės ir dvasinės vyriausybės susirūpinimą Čekijos gaisru. Husitų idėjų bei šūkių atgarsiai jaučiami XV šimtmečio pirmojoje pusėje ir mūsų ano laiko Lietuvos gyvenime.

2. Čekijos būklė Konstancijos susirinkimui pasibaigus.

Dar 1415 m. rudenį įsikūrė Čekijoje dvi partijos: viena su 452 didikų-bajorų, neskaitant liaudies, stojo Huso ir jo šalininkų pusėn, kita prieš Husą ir jo mokslą; pastaroji vadinama katalikų, Konstancijos susirinkimo ir karaliaus Zigmanto partija. Ji norėjo ir stengėsi daryti tai, ką Huso ir husitų reikalu buvo nutaręs visuotinis Konstancijos susirinkimas. Karalius Vencelis visai valstybės ramybe nesirūpino ir prijautė husitams, o jo žmona aiškiai stojo už husitus. Aišku, kad tokia būklė buvo labai palanki revoliucijai bręsti, tęsėsi iki Konstancijos susirinkimo uždarymo. Tuo laiku ėjo daugiau dvasinė kova tarp partijų, husitų ir Konstancijos susirinkimo: susirinkimas norėjo husitizmą užgniaužti, o husitai, kaip galėdami spyrėsi, protestavo, grasino ir rengėsi į kitokią, negu ši, kovą.

3. Martynas V ir husitai.

Balandžio 22 d. 1418 m. pasibaigė Konstancijos susirinkimas. Išrinktas naujasis popiežius Martynas V eidamas susirinkimo Huso ir husitų reikalu padarytuoju sprendimu, tuoj su-

sirūpino ta pavojinga Čekijos būkle. Ilgai nelaukdamas, Martynas V dar prieš apleisdamas Konstanciją išleido keletą įsakymų čekams suvaldyti. Štai jie: Karalius Vencelis turi Bažnyčią ginti, turi paveikti husitus, kad jie atsižadėtų savo paklaidų, kad sugrąžintų katalikams atimtąsias bažnyčias, kad Pragos universitetas būtų tuojau paliuosuotas iš husitų rankų. Įsakymą turėjo vykinti karalius Vencelis, bet vykintojas jis buvo menkas. Tad popiežiaus įsakymas pasiliko įsakymu, jo vykint nebuvo kam. Čekai, sužinoję popiežiaus daromuosius žygius, dar labiau užpyko, pasidarė dar atkaklesni, husitizmo šūkiai liaudyje ėmė rasti vis naujų ir naujų šalininkų.

4. Zigmantas ir Vencelis.

Popiežiui į pagalbą atėjo karalius Zigmantas. Iš Konstancijos Zigmantas buvo priverstas keliauti Vengrijon tvarkyti ten svarbių valstybės reikalų. Bet ir ten būdamas Zigmantas veikė Vencelį. Jis parašė jam tam tikrą ultimatumą, kuriame aiškiai pasakė nutrauksiąs su Venceliu visus ryšius, jei šis nieko neveiksiąs prieš husitizmą. Tas Zigmanto žygis padarė savo. Vencelis sukruto. Jis tuoj pašalino iš savo dvaro husitizmo globėjus ir grąžino į savas vietas tuos katalikų kunigus, kuriuos buvo išvarę husitai. Kunigai šventino per nauja husitų naudotas bažnyčias ir altorius, ir tik tokiems ligoniams teikdavo sakramentus, kurie atsisakydavo nuo kieliko vartojimo. Husitai šitais katalikų žygiais buvo labai nepatenkinti. Jie neklausė karaliaus įsakymo, neklausė katalikų kunigų, rinkdavosi aukštose vietose, aikštėse, apsiginklavę ir vadovaujami husitų dvasininkų laikė savotiškas pamaldas, klausė pamokslų, ėjo išpažinties ir ėmė Komuniją abiem pavidalais. Savo tarpe jie vadindavosi broliais ir po tokių pamaldų iš to, ką kiekvienas su savim atsinešdavo, būdavo rengiama bendra puota. Tos puotos, nuo Viešpaties atsimainymo Taboro kalne, buvo vadinamos taborais ir buvo liaudies labai mėgstamos; į juos susirinkdavo po 40 — 50.000 žmonių. Į susirinkimus eidavo apsiginklavę, ir ilgainiui iš to susidarė didelė ir galinga kariuomenė. Greitai husitų tarpe atsirado puikių karo dalykų žinovų ir vadų, kurie ginkluotus husitų būrius parengė ir suorganizavo tikrai kariškai. Iš tų vadų paminėtini burgrovas Mikalojus iš Pistnos ir ypač Jonas Žiška. Abu buvo karaliaus Vencelio favoritai, o dabar kartu su kitais buvo iš Pragos išvaryti.

1924 m. spalio 11 d. buvo švenčiamos 500 metų Jono Žiškos mirties sukakties iškilmės. To vyro vardas ir anuomet ir dabar plačiai tebeskamba ne tik atgimusios Čekijos žemėse, bet ir visoje vidurio ir rytų Europoje. Žiškos garbintojų niekuomet netrūko, netrūksta jų nė pas mus. Jo darbams vispusiškai įvertinti, reikia jį patį ir jo laikotarpį bei veiksmus kiek platėliau apibūdinti.

5. Jono Žiškos asmuo.

Jonas Žiška gimė 1370 m. Trocnovo miestelyje, pietų Čekijoje. Buvo suvargusio, nuplikusio bajoro vaikas, bet užtat parodė nepaprastai didelių gabumų karo dalykuose. Žiška, kaip žmonės sako, jau buvo gimęs kareiviu. Taigi jis, kaip ir daugelis kitų anais laikais, ėjo pasaulin laimės ieškoti vien su ginklu rankoje ir neapsiriko. Ginklas tikrai davė jam laimės ir garbės. Jis kovėsi kaipo lietuvių samdinys Griunvaldo mūšyje, kovėsi Vengrijoje su turkais, kovėsi kaipo anglų samdinys su prancūzais. Tuo būdu, Žiška išaugo į tikrą ir prityrusį karo vadą. Dėl tų savo gabumų ir prityrimo jis pateko į karaliaus Vencelio tarėjus. Dar prieš savo tarėjo iš Pragos ištrėmimą karalius Vencelis paklausęs kartą visada nuliūdusio ir paniurusio Žiškos, kodėl jis toks, ir gavęs atsakymą: „Kuris čekas gali būti ramus ir linksmas, kada visas užsienis pravardžiuoja mūsų tautą heretikais ir visaip ją niekina ir kada garbingiausi Čekijos sūnūs kaip kokie prasikaltėliai yra deginami ant laužo!" — „Mielas, Joneli!", pasakęs jam Vencelis, „jei tu žinai būdą tai blogybei taisyti, tai tu imki ją taisyti!". Vencelio žodžius Žiška įsidėmėjo ir po savo ištrėmimo iš Pragos tuoj ėmėsi organizuoti ir jungti husitus krūvon.

Jonas Žiška buvo vidutinio ūgio, truputį susimetęs į kuprą, apuolaus veido ir labai petingas, nosis buvo kuprota, taisydavosi dažniausiai lenkiškai. Iš prigimties buvo vienakis, viena akim nuo mažens nematė, o 1421 m. prarado ir antrąją. Žiška buvo tikras fanatikas, ir religinis, ir tautinis, baisiausiai nekentė vokiečių ir katalikų. Dievo įstatymas ir jo gynimas buvo vyriausias Žiškos kovų ir mūšių šūkis. Gindamas tą savotiškai suprastą Dievo įstatymą, kovė jis visus negailestingai, o ypač mėgo žudyti vienuolius ir kunigus. Jis bevelijo, kad Čekijoje būtų ir mažiau žmonių, kad tik jie būtų sąmoningesni, savęs verti ir tvirti. Žiška nenutolo nuo kartą pasirinktos linijos per visą savo husitams vadovavimo metą, buvo niekuo nesuviliojamas. Politikas Zigmantas slaptai bandė patraukti Žišką savo pusėn. Jis žadėjo paskirti jį vyriausiu savo kariuomenės vadu ir duoti be galo didelę pinigų sumą, kad tik husitų vadas apsiimtų jam padėti užimti Čekijos sostą. Tvirtabūdis karininkas su panieka atmetė karaliaus siūlymą bei pinigus ir mirė toks pat beturtis ir suvargęs, kaip ir buvęs. Jis buvo griežčiausias priešininkas visokių luomų ir privilegijų, o kas svarbiausia — pirmaeilis ir genialus karvedys. Niekas, tur būt, geriau už Žišką nėra mokėjęs išrinkti mūšiams vietos; čia jis turėjo tiesiog genialią uoslę ir nujautimą. Net kada lauko šūvis pataikė jam į jo vienintelę akį, tai ir visai palikęs aklas jis sugebėjo vesti karo operacijas. Tam aklas vadas buvo vežamas arba nešamas, liepdavo nupasakoti norimą rinktis mūšiui vietą ir, jei ji pasirodydavo tikus, duodavo tokių tikslių ir vy-

kusių nurodymų, kaip ir kur kokias dalis statyti, nuo ko ir kaip pradėti, kad tikrai rodėsi, kad jo galinga ir viską nusverianti vado akis mato, kaip kitados mačiusi. Žiška pirmasis pritaikė ir paskelbė naują karo mokslo principą — greitą kariuomenės permetimą iš vienos vietos į kitą, vietoje garsaus viduramžiais asmeninio narsumo bei ištvermės. Tai atlikdavo jis savotiškais tam reikalui pritaikintais vežimais, kurie tai staiga pasirodydavo, tai vėl išnykdavo, nustebindami pavojaus neįžiūrėjusį priešą; jie dailiai apsupdavo priešo kariuomenės dalis ir jas atkirsdavo, o reikale būdavo puikiausiai ir greičiausiai sustatomi apsiginti ar pulti iš už jų priešą. Žiška pirmasis pritaikė lauko mūšiui artileriją. Gaubica yra čekų žodis. O kokių karo gudrumų Žiška mokėjo! Jis čia neturėjo į save panašaus. Pagaliau jis priklauso į tą labai mažą karvedžių skaičių, kurių niekas nė karto nėra nugalėjęs. Žiškos priešai laikė jį tikru velniu, o jo pavaldiniai ir kariai už jį visi galvas guldė.

6. Husitų sukilimas. Vencelio mirtis.

Iš to, kas čia apie Žiškos asmenį pasakyta, aišku, kokią įtaką toks vadas galėjo turėti liaudyje. Ir tikrai. Vos tik iš Pragos ištremtas, Žiška pradėjo organizuoti visus nepasitenkinusius tada buvusia tvarka. Žiškai panašių padėjėjų Čekijoje ir Pragoje taip pat netrūko. Iš jų reikia paminėti užsidegėlį revoliucionierių, premonstratensų ordeno eksvienuolį Joną iš Selau. Jis veikė pačioje Pragoje ir buvo tikras husitas fanatikas. Zigmantui, kaip matėme, spaudžiant, Vencelis buvo priverstas pašalinti iš Pragos miesto magistrato įsigalėjusius husitus. Tai pavyko. Naujai paskirtieji magistrato nariai katalikai nutarė atimti iš husitų visas Pragos naujosios miesto dalies, vadinamos Neustadt, mokyklas. To jau užteko. Vienuolis Jonas Selau savo pamokslu taip uždegė minią, kad ji nebesusilaikė, ir 1419 m. liepos 30 d. pakėlė Pragoje tikrą maišatį. Iš tos Marijos Sniegines bažnyčios, kurioje Selau sakė savo pamokslą, buvo surengta dideliausia ginkluota manifestacija. Ją vedė pats vienuolis Jonas ir mums jau pažįstamas Jonas Žiška. Eisenoje buvo nešamas, keliolikos tūkstančių minios apsuptas, husitų religinis simbolis — kielikas. Eisena tyčia pasuko pro miesto rotušę. Čia eisena norėta sutrukdyti ir pradėta ją išjuokti. To tik tereikėjo. Įerzinta minia, Žiškos vedama, puolė rotušę. Prasidėjo aršiausias gatvės mūšis. Magistratas nemanė susilauksiąs tokios netvarkos ir maišto, ir nebuvo pasipriešinimui nė pasirengęs. Maištininkai paėmė rotušę, supuolė į jos vidų, nutvėrė nekenčiamus sau katalikus magistrato narius ir septynis jų išmetė per langus ant atstatytų žemai stovėjusių studentų ir sukilėlių durtuvų. Gatvėse ėjo biaurios žudynės.

Kaip bežiūrint buvo nuverstas Vencelio sudarytas katalikų magistratas ir pastatytas naujas, susidedąs tik iš 4 narių. Visą valdžią Pragoje paėmė dabar į savo rankas husitai.

Vencelis pamatė, prie ko jį atvedė pataikavimas husitams ir norėjo griebtis griežtesnių priemonių. Jis prašė Zigmanto greitos ir tvirtos pagelbos, bet jau buvo vėlu. Revoliucijos gaisras gaivališku greitumu plėtėsi po visą Čekiją, ir nebuvo matyti pajėgos, kuri būtų galėjusi tą gaisrą užgesinti. Vencelis matė tik vieną, kad jis iš visų pusių apsuptas, net ir savo dvare, visokių suokalbininkų. Apskritai, valdovo susierzinimas buvo toks didelis, būklė tokia sunki, kad jo alkoholio ir aistrų sunaikinta širdis negalėjo to visa pergyventi, ir rugpiūčio 1419 m. 16 d. Vencelis staiga mirė apoplekcijos trenktas.

7. Revoliucijos plėtimasis.

Vencelio mirtis kilusią revoliuciją tik pagreitino. Prie jo gyvos galvos, jo, čekų tautinio susipratimo palaikytojo ir gynėjo, Huso rėmėjo, šiek tiek dar bijota, į jį atsižvelgta, nes jis buvo husitų žmogus. Jam mirus, tas ryšys husitų nebevaržė. Taigi dabar per du mėnesiu, rugpiūtį ir rugsėjį, 1419 m., užėjo Čekijoje tokia baisi audra, toks nematytas aistrų išsiliejimas, kuris tik revoliucijos metu tėra galimas. Tvarka, susiklausymas, valdžia visai dingo. Minia vaikė katalikų kunigus ir vienuolius, juos žudė, degino ir plėšė bažnyčias ir vienuolynus, miestus ir dvarus, visur naikino paveikslus, vargonus, altorius ir viską, kas pagal husitų mokslą buvo nutolusių nuo Dievo žmonių išmislas ir nelygybės priežastis. Visas vietas Čekijoje užėmė vieni husitai: jie, pati liaudis, valdė dabar visą valstybę.

8. Zofija regentė.

Kadangi Vencelis buvo bevaikis, tai tiesioginiu jo įpėdiniu, kaip buvo iš anksto numatyta, liko jo brolis Zigmantas. Jis buvo užimtas svarbiais reikalais Vengrijoje, į kurią tuo laiku veržte veržėsi turkai; tad į Čekiją atvykti negalėjo ir paskyrė laikinai Čekijos regente Vencelio žmoną, našlę Zofiją. Zigmanto paveldėjimo teisės niekas, nė patys husitai, neginčijo, ji buvo visai aiški. Tiesa, Zigmantui husitai nebuvo palankūs, bet praūžus pirmajam revoliucijos antpuoliui, buvo girdėti balsų, kad jei tik karalius sutiksiąs leisti eiti Komunijos abiem pavidalais visose šalies bažnyčiose, jei užtarsiąs jų reikalą pas popiežių, jei užginsiąs niekinti ir šmeižti Husą bei jo mokslą ir paskelbsiąs amnestiją — jie pripažinsią Zigmantą savo karalium ir priimsią jį jo tėvo sostinėje Pragoje. Zig-

mantas nesurojo išnaudoti tų, kad ir patylomis einančių, čekų sąlygų; jis davė husitų pasiuntiniams neaiškų atsakymą, kad valdysiąs taip, kaip valdęs jo garbingas tėvas, būsiąs greitai Čekijoje ir viską teisėtai išspręsiąs. Toliau Zigmantas negalėjo greitai Čekijoje atvykti, ilgai užtruko Vengrijoje, o iš ten buvo priverstas vykti Silėzijon.

9. Partijos ir jų savitarpinės kovos.

Tuo netvarkos ir sumišimo laiku kilo smarkios partijų kovos. Svarbiausios partijos buvo trys: katalikų, utrakvistų arba kalikstinų ir taboritų.

1. Katalikų partija laikėsi Konstancijos susirinkimo nutarimų ir savo teisėto dinastinio karaliaus Zigmanto; tai buvo, galima sakyti, katalikiškai - monarkiška srovė. Ta partija buvo negausinga. Jai priklausė dalis bajorijos, tos bajorijos žemėse gyvenanti liaudis ir du miestai — *Kuttenbergas* ir *Pilsenas.*

2. Antroji partija buvo vadinama utrakvistų arba kalikstinų, nuo žodžių sub utraque ir calix; ji reikalavo Komunijos abiem pavidalais arba kieliko. Ta partija nenorėjo skirtis su Katalikų Bažnyčia ir popiežium, ir jei tik Bažnyčia būtų jų reikalavimą patenkinus, o Zigmantas su jais susitaręs, jie būtų palaikę monarkiją ir būtų ėję išvien su katalikais. Svarbiausi tos partijos reikalavimai buvo šie 4, vadinamieji Pragos reikalavimai: 1. Leisti Čekijoje laisvai skelbti Dievo žodį; 2. Visiems tikintiesiems leisti eiti Komunijos abiem pavidalais; 3. Atimti iš kunigų visus turtus, kad jie tikrai galėtų gyventi kaip apaštalai; 4. Visas mirtinąsias nuodėmes, ypač viešąsias, turi bausti teismas ir valdžia, kieno rankose ji bebūtų. Ta partija buvo monarkiškai - aristokratiškai - miestiškai tautinė. Jai priklausė beveik visa Čekijos diduomenė, bajorija, beveik visi miestai ir nemaža šiaip žmonių. Tai partijai vadovavo Pragos universitetas, kuriame dabar mokė ir mokėsi vieni čekai ir husitai. Tik didžiausias reikalas jungdavo kalikstinus su kraštutiniais raudonaisiais taboritais.

3. Trečioji, gausingiausia ir aršiausia, partija buvo taboritai. Jie siekė naujos socialinės santvarkos, griežtos reformos, panašios į Kristaus persimainymą Taboro kalne, įsikūrė netoli Austi aukštame kalne savo karo stovyklą, pavadintą *Tabor,* ir nuo to gavo savo vardą. Tai partijai priklausė vienas kitas karštuolis didikas bei bajoras, vienas kitas miestas, bet užtat didesnioji ano laiko Čekijos liaudies dalis visa ėjo su taboritais ir darė tą partiją judriausia, smarkiausia ir žiauriausia. Politiškai taboritai buvo tikra proletarų demokratų partija ir

siekė respublikos. Religijos srity ta partija taip pat ėjo griežčiausios revoliucijos keliu. Ji atmetė, išskyrus krikštą ir Šv. Sakramentą, visus sakramentus, atmetė visus Bažnyčios papročius, šventųjų garbinimą, paminklus, palaikus, maldas už mirusius ir panašius dalykus. Visas taboritų tikėjimo ir elgimosi šaltinis bei ramstis buvo Šv. Raštas; tai buvo tikras autoritetas, kuriam visi lenkėsi. Visas religines pamaldas galėjo laikyti kiekvienas, net moterys; pamaldos buvo gimtąja čekų kalba. Pragos universiteto taboritai nepripažino: viena, kad visi žmonės galį apsirikti ir apsirinką, antra, kad mokslas teduodąs žmonėms vien puikybės ir tuštumo. Kadangi Šv. Raštą kiekvienas taboritas galėjo aiškinti taip, kaip jį suprato, tai ilgainiui toje partijoje atsirado keisčiausių pakraipų, kurių nebegalima pavadinti net krikščioniškomis.

Atsirado pagaliau nemaža, ypač iš taboritų, kurie sumanė grįžti į natūrinę pirmykščio žmogaus būklę. Jie vaikščiojo visai nuogi, skelbė prigimtam žmonėms drovumui kovą ir gyveno, kaip gyvuliai. Jie buvo vadinami a d o m i t a i. Žiška nekentė jų lygiai, kaip kunigų ir vienuolių, ir visus liepdavo be pasigailėjimo žudyti.

Bet apskritai imant, taboritai rimtai vykino savo programą, ne vien žodžiais, bet ir darbu: jie rodė daug pasiaukojimo, nesigailėjo gyvybės ir mielai už savo įsitikinimus mirdavo. Kadangi ta partija turėjo gerų karvedžių, o jos žmonės tvirčiausią kumštį, tai ilgą laiką ji rodė didžiausio gyvumo ir vaidino vadovaujamąjį vaidmenį kitų partijų tarpe ir pačioje revoliucijoje.

Visos čia minėtosios partijos naudojosi Zigmanto užtrukimu Vengrijoje, darė nuolatinius susirinkimus, kurių ūpas darėsi kaskart vis ugningesnis ir karingesnis. Retas kuris bemanė, kad tas viskas galėtų ramiai pasibaigti. Diduomenė ir bajorija užgynė pavaldiniams dalyvauti partijų susirinkimuose. Liaudis nepaklausė. Žiška ir Mikalojus iš Husinec'o suorganizavo pirmuosius valstiečių būrius. Nesant užtektinai gerų ginklų, buvo imtasi tokių, kokių kiekvienas kalvis galėjo nukalti, o ypač geležimis kaustytų spragilų. Žiškos genijus puikiai pritaikė karo reikalui lentomis apkaltus vežimus, kurie sumaniai buvo naudojami lygiai priešą pulti, lygiai gintis ir daryti tikrą judomą ir gyvą pilį. Su taip sudaryta kariuomene Žiška sumušė bajorus ir jie turėjo atsiimti draudimą, užginantį rinktis liaudžiai į susirinkimus. Susirinkimai, kalbos, kurstymai vėl ėjo po senovei. Bet vėl bajorija atsigavo, vėl prasidėjo sukilėlių puolimas. Kraujas bėgo visoje Čekijoje. Iki šiol taboritai buvo išsisklaidę po visą kraštą, o reikėjo juos, kiek galint, traukti krūvon ir tuo būdu sudaryti iš jų nuolatines partijos tvirtoves. Žmonės buvo religiniai įjaudinti, kiekvienas mažmo-

žis kreipė jų dėmesį. Žiška įsako paleisti gandą, kad ateinąs pasaulio galas, kad kas tikinčiųjų esą norįs išsiganyti ir sunkiose pasaulio galo kovose rasti tikrą apsaugą, turįs tuojau keliauti į šiuos penkis Čekijos miestus: *Pilseną, Saatzą, Launą, Schlaną ir Klatau*. Gudrumas pavyko. Tūkstantinės žmonių minios su bandomis ir kitokia manta traukė į minėtuosius miestus, ir iš jų tikrai pasidarė husitizmo tvirtovės. Be to dar, Žiška įkūrė pirmaeilę aniems laikams tvirtovę jau minėtame Taboro kalne paliai Austi. Iš čia gudrus karvedys dirigavo visam sukilimo darbui ir kurį laiką valdė, galima sakyti, visą Čekiją.

10. Pirmasis kryžiaus karas prieš husitus.

Taip prabėgo visas pusmetis. Pasibaigė 1419 metai. Silpnutė regentės Zofijos ranka nė nemanė ką nors prieš husitus pradėti. Ji dar 1419 m. gruodyje grąžino Zigmantui regentystę ir visą valdžią. Zigmantas nė tuomet negalėjo vykti tvarkyti Čekijos reikalų, nes turėjo užtrukti Silėzijoje. Atėjo 1420 m. pavasaris. Martynas V sutiko paskelbti visuotinį kryžiaus karą prieš husitus ir įsakė mokėti tam reikalui bažnytinę dešimtinę. Zigmantas gyveno tuo laiku Breslave, todėl ir kryžiaus kariuomenė rinkosi į Breslavą. Norinčių kryžiaus kare dalyvauti buvo daug. Jų susirinko į Silėziją pas Zigmantą apie 100.000 kariuomenės. Kadangi tas viskas vyko čia pat Čekijos pašonyje, tai husitai žinojo, kad tas viskas grius ant jų galvų ir dėlto jie taip pat nesnaudė. Husitų pamokslininkai karštai įkalbinėjo visiems už kieliką aukoti mantą ir gyvybę, ir visi čekai buvo įjaudinti iki paskutiniosios. Husitai siuntė pas karalių pasiuntinybę derėtis ir taikintis. Bet Zigmantas pasiuntinybės reikalavimą palikti husitams kieliko vartojimą griežtai atmetė ir, grasindamas sunkiomis bausmėmis, reikalavo padėti ginklus. Husitai nenusileido, tad beliko vienintelis kelias ginčui spręsti — ginklas. Karo nebuvo galima atidėlioti, reikėjo jį tuojau pradėti, nes husitų idėjos labai greitai plėtėsi Vokietijoje ir Vengrijoje. Todėl Zigmantas 1420 m. vasarą su gausinga ir viskuo aprūpinta kariuomene įsiveržia į Čekiją iš rytų pusės, eina plačiu baru ir bando sunaikinti husitų tvirtovę Taborą, bet tai nevyksta; pagaliau visa jo kariuomenė 1420 m. birželio 13 d. atsiduria ties Pragos sienomis. Apsupta miestas. Kad Zigmantas būtų visa pajėga ir ūmai gulęs ant husitų, ir nebūtų leidęs jiems susijungti, būtų lengvai juos nugalėjęs. Bet jis veikė palengva. Pusiau apsuptos Pragos kryžeiviai nepuolė per ištisas dvi savaiti. Per tą laiką husitai susijungė, sutraukė visas savo pajėgas, o kas svarbiausia, husitų pamokslininkai privedė savuosius iki religinės ir karingos ekstazės. Tik liepos 14 d. buvo įsakyta pulti Pragą. Ir vieni ir kiti kovėsi

drąsiai. Husitai puolė priešus tokiu smarkumu, kokio iš jų nebuvo laukta. Juos vedė kieliku nešini kunigai, jų eilėse kovėsi ne tik moterys, bet mergaitės ir vaikai. Zigmantas su kryžeiviais gavo didelį smūgį ir Pragos nepaėmė. Kryžeivių kariuomenė pradėjo skirstytis. Zigmanto šalininkai liepos 28 d. vienoje pilyje netoli Pragos apvainikavo Zigmantą Čekijos karaliaus vainiku, bet tai buvo tuščias darbas. Zigmantas Čekijos karalystę jau buvo praradęs. Savo karališkąsias Čekijos žemes jis turėjo išdalinti savo šalininkams, kad šie laikytų jo pusę. 1420 m. rugsėjo mėnesy bandė jis antru kartu imti Prągą ir atkirsti nuo jos Vyšegradą. Bet vėl mūšį pralaimėjo ir turėjo trauktis. 1421 m. kovo mėnesį karalius apleidžia Čekiją ir skubaus reikalo spiriamas vyksta į Vengriją. Dabar taboritai su kalikstinais puolė naikinti Zigmanto šalininkų pilių ir persekioti katalikų likučių. Po visą Čekiją ėjo aršios kovos ir iš abiejų šalių liejosi kraujas. Tokių žiaurumų, kaip anuomet, tegali kilti tik per religinius karus. Čekų įnirtimas prieš Zigmantą buvo didelis. Tą pyktį rodo ano laiko čekų liaudies dainos. Dainose buvo keliamos panašios mintys: karalius privalo savo žmones ginti ir mylėti, o jis veda vokiečius ir vengrus, ir savo tautą bei gražią čekų žemę plukdo kraujuose ir degina ugnimi. Visi čekai privalo tą vokiečių kraujo išgamą vyt iš savo krašto ir išsirinkti kitą karalių. Į tokius kandidatus buvo pirmoje vietoje numatomas Lenkijos ir Lietuvos karalius Jogaila (1377—1434). Jis buvo palaikomas ypač bajorų ir miestų partijų. Taboritai nė kalbėti apie tai nenorėjo; jų išmanymu, Čekijos karalium esąs pats Dievas. Visam čekų kraštui vadovavo dabar Pragos miestas su savo taryba, kurios siela ir vadas buvo jau mums pažįstamas eksvienuolis Jonas iš Selau. Žiška buvo pietų Čekijoje ir buvo paskendęs kare: jis ten ėmė miestą po miesto, pilį po pilies; viskas dabar perėjo taboritų rankosna, tik Pilsenas ir Budveisas tebesilaikė. Vokiečiai arba turėjo iš Čekijos pabėgti, arba buvo išžudyti. Matydami tokį husitų pasisekimą norom nenorom jų pusėn pereina beveik visi bajorai, daug karaliaus šalininkų, net pats Pragos arkivyskupas, nes kitaip nebebuvo jiems gyvenimo.

11. Čekų karaliaus vainikas siūlomas Jogailai.

1421 m. birželio mėnesį įvyko didelis husitų landtagas Czaslau mieste, kur buvo nutarta tam tikromis sąlygomis atiduoti Čekijos sostą Lenkijos karaliui Jogailai. Čekų sąlygos buvo tokios: Jogaila yra Čekijos karalius ir valdo ją per tautinę čekų tarybą. Taryba susideda iš 20 narių: 5 didieji ba-

jorai, 4 Pragos atstovai, 5 ritieriai, 2 taboritai ir 4 kitų luomų atstovai. Jogaila ir lenkai svarstė čekų pasiūlymą ir nežinojo, kaip pasielgti. Lenkams toks geras kąsnis labai būtų pritikęs, tik kaip jį pasiimti. Husitai buvo visur pasmerkti, kartu su jais būtų ėjusios į Lenkiją griežtos revoliucinės čekų idėjos. Kaip čia dėtis krikščioniui karaliui su Bažnyčios pasmerktais heretikais. Jogaila bijojo popiežiaus ir aukštosios Lenkijos dvasiškijos ir nuo pasiūlytojo sosto ir vainiko atsisakė.

12. Vokietijos ciesoriaus Zigmanto asmuo.

Husitai siūlo Čekijos karaliaus vainiką Jogailai, siūlo Vytautui, o teisėto to vainiko savininko, Zigmanto Liuksemburgiečio, nenori, su juo griežčiausiai kovoja. O tuo tarpu vienas žymiausių to laikotarpio asmenų ir Vytauto Didžiojo vienamžių yra, be abejo, kaip tik Vokietijos ciesorius Zigmantas. Juk jis suvaidino žymiausią vaidmenį Konstancijos susirinkime (1414—1418), jis dalyvavo ir veikė Bazelio — Ferraros — Florencijos (1431—1439) susirinkimuose. Tuose susirinkimuose jis susitikdavo su Lietuvos atstovais. Zigmantas yra mūsų Vytauto Didžiojo vienamžis, toks pat ilgaamžis kaip ir Vytautas; jis yra Vytautą asmeniškai pažinęs, kartkartėmis su juo taręsis, Vytautui ir Jogailai grūmojęs, daręs abiems jiems įvairių pinklių, buvęs istorinės Lietuvos ribose — 1429 m. Lucko susivažiavime, žadėjęs ir tikrai siuntęs Vytautui karaliaus vainiką. Jo asmens apibūdinimas čia mums yra gyvai reikalingas.

Zigmantas mirė eidamas 70-us metus. Iki pat tos savo žilos senatvės jis išlaikė tikrai didelę ir majestotišką išvaizdą. Savo draugiškumu ir nepaprastu mokėjimu su visais apseiti Zigmantas darė savo prieteliais ir draugais visus, su kuo tik jam priseidavo susidurti. Buvo aukštas, status vyras. Jo gražus šviesus veidas, didelės protingos akys, ilga gražiai išbujojusi barzda ir šviesiai geltoni garbiniuoti plaukai darė iš jo rimtą žmogų, tikrą valdovą. Visi to laiko žmonės, ypač gi gražioji lytis, garbino išorinę Zigmanto išvaizdą ir laikė jį visųgražiausiu vyru kitų to laiko valdovų tarpe. Tai buvo, kaip sakoma, jau nuo lopšelio valdovas. Užteko jį pamatyti, kaip eina, kaip laikosi, ką kalba, — iš to vieno kiekvienas tuojau pažindavo, kad tas yra ir už karalius vyresnis. Per visą ilgą savo amžių Zigmantas buvo sveikas ir drūtas. Tik kada pradėjo eiti senyn, pajusdavo kartais podagros reiškinius. Nors buvo nesusivaldąs gėrime, kaip ir jo brolis Vencelis, nors buvo kartais labai aistringas, tačiau ligi pat žilos senatvės išlaikė jaunystės pilną kūną ir sielą. Tuos savo privalumus Zigmantas puikiai žinojo, jais gėrėdavos, per juos stengėsi patikti kitiems. Tuo tik, tokiu jo tuštumu, galima

paaiškinti jo norą pozuoti, norą, kad jį menininkai vaizduotų, jo norą rodytis žmonėms kiekvienai progai pasitaikius pilnoje ciesoriaus didybėje bei garbėje. Ciesorius buvo labai daug keliavęs, buvo aplankęs beveik visas Vakarų Europos valstybes bei jų valdovų dvarus. Suprantama, kad ten iškilmingų sutikimų bei priėmimų netrūko. Tokiuose atsitikimuose didybę mylįs Zigmantas su dideliausiu atsidėjimu ir visomis smulkmenų pilnomis ceremonijomis kiekvieną kartą pakartodavo savo ciesoriaus pasirodymo vaidinimą. Tą jis darydavo tikrai su dailininko *con amore*. Šitą savo iškilmingumą jis išlaikė iki galo: apsitaisęs ciesoriaus insignijomis jis laukė net mirties. Net miręs jis buvo keletą dienų pašarvotas ciesoriškai pasirėdęs.

Nors Zigmantas mėgo didybę, betgi išdidus ir puikus nebuvo. Priešingai, visas jo asmuo buvo pilnas gryno ir jausmingo draugiškumo bei nusileidimo. Tąja savo ypatybe, kaip kokiais jaukais, traukė Zigmantas prie savęs visus. Jam nebuvo mažų, nebuvo vargšų: visiems jis drąsiai paduodavo savo ranką. Kviečiamas į svečius, į pokylius, niekuomet neatsisakinėdavo. Jis mielai šokdavo su paprastų piliečių žmonomis bei dukterimis ir dažnai apdovanodavo savo šokikes aukso žiedais. Ciesorius per tai buvo labai visų mylimas ir populiarus. Tai meilei ir populiarumui geriausias pamatas buvo valdovo iškalbingumas, mokėjimas gražiai pakalbėti. Tai buvo įgimtas to vyro gabumas. Zigmantas galėjo be jokio pasirengimo *ex promptu* puikiausiai pakalbėti apie kokius nori, kad ir svarbiausius, dalykus. Šiam valdovui nereikėjo laukti, kol jo tarėjai arba ministeriai įdės jam į burną, prišnabždės į ausį, duos ištisai parašę, ką jam reikia čia ar kitur kalbėti. Reikia pastebėti, kad tas valdovas mokėjo visas svarbiąsias Vakarų Europos kalbas ir laisvai galėjo jomis reikšti savo mintis. Taigi, būdamas Vengrijoje, jis susikalbėdavo su savo pavaldiniais magyarų kalba, Čekijoje — čekiškai, Vokietijoje — vokiškai, visuotinuose susirinkimuose ir su visokios rūšies pasiuntiniais — lotyniškai. Būdamas Paryžiuje Zigmantas kalbėjo prancūziškai, nuvykęs Italijon — itališkai. Ciesoriaus kalbos būdavo linksmos, jo liežuvis plonas ir aštrus, nors kalbėdamas jis nieko neužgaudavo. Jo posakius, gražius palyginimus, jo kalbos žemčiūgus yra surašęs žinomas Italijos renesansininkas Eneas Silvius Piccolomini, Ermlando (Prūsijoje) vyskupas (1457), paskui likęs popiežium Piju II (1458—1464).

Iš to galima suprasti, kad Zigmantas buvo žmogus aniems laikams gerai išlavintas ir buvo tikras menininkas. Taip buvo tikrai. Jo dvaras dažniausiai buvo pilnas įvairių mokslininkų, kurių draugijoje šis valdovas visuomet puikiausiai jautėsi. Visuose savo valdomuose kraštuose Zigmantas rūpinosi mokslo ir

meno pažanga, šelpdavo ir mylėdavo mokslininkus ir dainius. Kada valdovo dvaro didikai jam prikišdavo, kad jis susidedąs su žemos kilmės mokslininkais ir menininkais, jis atsakydavo: „Man patinka tuos pagerbti, kuriuos jų gabumai net už didikus aukščiau yra pastatę“.

Iš kitų gerųjų Zigmanto būdo ypatybių reikia dar pabrėžti jo drąsą ir dvasios pusiausvyrą išlaikytą net dideliausiuose pavojuose; jo gryną intenciją ir pasiryžimą gero ir labo dėliai kovoti ir reikalui esant nesigailėti nė aukų. Mes turėsime dar progos pamatyti didelį to vyro politinį apsukrumą, jo nuoširdų dievotumą, jo norą ir geras pastangas baigti skaudžiausią Bažnyčios opą — suskilimą. Zigmantas nesislėpė esąs silpnas žmogus ir tas jį ypatingai kelia ir daro pagarbos vertą.

Jei ciesorius Zigmantas būtų buvęs tik toks, kokiu jis iki čia atvaizduotas, tai jis būtų buvęs tikrai idealus žmogus ir idealus valdovas. Bet, deja, kaip kiekvieno šios žemės vaiko, taip ir Zigmanto būdas turėjo nemaža šešėlių. Visų pirma karštas valdovo, jo Liuksemburgo pirmatakų, kraujas stūmė jį tuštybėn ir visokios rūšies aistrų ir geidulių glėbin. Lygiai taip pat, kaip ir jo brolis Vencelis, negalėjo Zigmantas suvaldyti pykčio, kuris kartais jame reiškėsi tarytum pusiau gyvulišku pasiutimu. Gera tik tai, kad tas pyktis ilgai nesitęsdavo. Po tokių pykčio ir pašėlimo perkūnų tuojau vėl ateidavo ramybė ir tyla. Tai mums paaiškina, kodėl tam pirmam anų laikų Europos valdovui, žinomam savo giliu protu ir išmintimi labai greitai apsukdavo galvą visokie pataikūnai, niekšai ir gudruoliai. Tik dėl tos savo silpnybės Zigmantas, iš kitos šalies riteris ir garbingas, laužydavo duotąjį žodį ir nuvildavo tuos, kurių užvilti nieku būdu jam nereikėjo. Sakėme Zigmantą buvus malonų ir maldingą, tačiau karštas ir geidulingas kraujas dažnai pastūmėdavo jį net į pačius didžiausius žiaurumus ir biauriausius aistrų purvynus. Tik nemokėjimas savęs suvaldyti padarydavo tai, kad didžiausi ir kilniausi Zigmanto sumanymai būdavo visai užmirštami ir nueidavo niekais. Tokie žmonės, kaip Zigmantas, yra dosnūs ir dideli turtų aikvotojai, taigi jų kišenius visuomet tuščias. Taip pat buvo ir su Vokietijos valdovu: jam visuomet trūko pinigų, visiems jis buvo prasiskolinęs.

Jei dabar mesime bendrą žvilgsnį į visą ciesoriaus Zigmanto valdymo ir veikimo laikotarpį, tai turėsim trumpai suglaudę konstatuoti štai ką. Visi Zigmanto žygiai gerinti sunkią jo valstybės būklę, gydyti ir taisyti Bažnyčios santykius baigiant didįjį suskilimą, — beveik neturėjo jokio pasisekimo. Jam nebuvo lemta to laiko audringai besiveržiančią dvasią pakreipti tam tikron vagon. To, reikia prileisti, nebūtų padaręs nė kas kitas, kad ir kilnesnis už Zigmantą. Tokiuose atsitikimuose,

kur netvarka bei suirimas pasiekia tam tikro laipsnio, ten naujo gyvenimo nebeįpūsi, blogybės nepataisyti, jei to, kas yra, nenaikinsi, jei nesiimsi revoliucinių priemonių. Būdamas ciesorium Zigmantas jautėsi esąs pašauktas karo ir kitokius tautų kivirčus rišti savo vyriausiu ciesoriaus žodžiu, arbitražu. Jis laikė savo švenčiausia pareiga kovoti su turkais. Betgi ir arbitražas ir kova su turkais jam labiausiai nesisekė. Nepavyko jam sutaikinti Anglijos su Prancūzija, Danijos karaliaus Eriko su Holštinijos grafu, Vokiečių ordino su Jogaila ir Vytautu. Nesisekė taip pat Zigmantui nė karo lauke. Tiesa, ciesorius pats mūšiuose asmeniškai dalyvavo, buvo juose labai narsus, bet bendrai imant karo žvaigždė jam nežibėjo. Neturėjo Zigmantas pasisekimo kare su turkais, kurie jį sumušė Nikopolio mūšyje (1396). Dar labiau nesisekė tam ciesoriui karas su husitais. Čia visur laimėdavo nuo Bažnyčios atsiskyrėliai ir užsidegėliai husitai, ir pralaimėdavo Zigmantas. Rodėsi, kad kokia tai nelaimė jį persekioja ir neduoda jam pergalės.

13. Antrasis kryžiaus karas prieš husitus.

Tuo tarpu buvo paskelbtas naujas kryžiaus karas prieš husitus. Vėl rinkosi kryžeiviai, vėl buvo renkama bažnytinė dešimtinė. 1421 m. vasarą įvyko Nürnberge Vokietijos kurfirstų susivažiavimas ir liko įkurta sąjunga kovai su husitais. Buvo susitarta taip: vokiečiai su dviem didelėm kariuomenėm įsiverš į Čekiją iš šiaurės ir vakarų, o karalius Zigmantas su savo kariuomene brausis iš pietų pusės, ir visos tos kariuomenės susijungs pas Pragą. Visi buvo giliai įsitikinę, kad šį kartą husitizmas bus užgniaužtas. Kaip susitarta, taip buvo vykdoma. Kurfirstų kariuomenė įsiveržė į Čekiją iš šiaurės ir vakarų, pasislinko priekin ir apgulė miestą *Saatzą*, vieną husitų - taboritų lizdą. Bet dėliai sujungtų kariuomenių vadų vaidų Saatzo paimti vienu užsimojimu negalėjo, reikėjo čia sugaišti. Kaip tik dabar reikėjo, kad Zigmantas spaustų husitus iš pietų pusės, kad juos pasidalinusius būtų galima greičiau nugalėti. To iš tikrųjų nebuvo daroma, nes Zigmantas vis negalėjo baigti savo karo žygių prieš Veneciją ir turkus. Taigi karalius sukalbėtu laiku Čekijon negalėjo atvykti ir dėlto visas puikiai sumanytas kryžiaus karo žygis buvo pralaimėtas. Gabiajam Žiškai užteko tik sužinoti tikrąją reikalo padėtį, ir jis žinojo, kas jam reikia daryti. Jis sujungia savo būrius, sodina juos į vežimus ir dumia vaduoti Saatzo. 1421 m. spalių 2 d. jis jau buvo pas Saatzą. Kryžiaus kariuomenė taip bijojo Žiškos, kad vietoje stoti mūšyje, bailiausiai išbėgiojo ir pametusi vadus grįžo į Vokietiją, iš kur buvo atėjusi. Žiškai to tik tereikėjo, jis beturėjo priešą iš vienos pusės. Ir tikrai 1421 m. lapkritį —

gruodį, Zigmantas, kaip buvo žadėjęs, su Austrijos hercogu Albrechtu 80.000 gerai ginkluotos kariuomenės vedinas įsibrovė per Moraviją į pietų Čekiją. Žiška su savaisiais pastojo jiem dviem kelią. Vieną kartą jau buvo Zigmanto apsuptas, bet ačiū savo nepaprastam gabumui ir gudrumui, ne tik iš jau užrišto maišo išlindo, bet dargi keleriopai už tai karaliui atsimokėjo. Būtent, 1422 m. sausio 9 d. pas *Deutschbrodą* Žiška gudriu ir greitu savo vežimų manevru suskaldė Zigmanto kariuomenę į dalis ir ją visiškai sumušė. Zigmanto pralaimėjimas buvo labai skaudus. Jam dabar vėl reikėjo viską naujai pradėti, o husitai neapsakomai džiūgavo ir, tiesa, buvo kuo džiaugtis, nes jie gavo galybes gerų ginklų, karo reikmenų ir kitokio karo grobio. Nuo to laiko per ilgus metus į Čekiją niekas svetimas nė kojos nebebandė kelti, nes visi bijojo husitų ir jų vado Žiškos.

14. Vytautas Didysis įsikiša į Čekijos ir husitų reikalus.

Jogailai atsisakius nuo Čekijos sosto, tas sostas ir vainikas buvo pasiūlytas Didžiajam Lietuvos kunigaikščiui Vytautui. Vytautas Čekijos suirutės, o ypač husitų atžvilgiu nebuvo taip skrupulingas kaip jo brolis Jogaila. Vytautas husitų pasiuntinius, atvykusius pas jį į Vilnių 1421 m. vasarą, priima, su jais tariasi, svarsto pats pasiūlymą, tariasi su savo diduomenės atstovais. Vytautui nerūpėjo Čekijos sostas, nerūpėjo Čekijos karaliaus vainikas kaipo toks, tik jam dabar atsitiko gera proga įsikišti į Čekijos, o per Čekiją ir į Vokietijos reikalus. Mat, priėmęs Čekijos karaliaus vainiką, Lietuvos valdovas lengvai galėjo kištis į Vokietijos reikalus ir keršyti imperatoriui Zigmantui už patirtą iš šio neteisybę ir skriaudą, kada Lietuvos kivirče su Vokiečių Ordinu tas pats Zigmantas, šalių pakviestas arbitru, pasielgė šališkai ir Žemaitiją buvo priteisęs Vokiečių Ordinui. Dabar proga buvo patogi. Taigi galima sakyti, kad šitos, o ne kitos, minties vedinas Vytautas nutaria pasinaudoti husitų siūlymu. Bet kaip? Čia vien nutarimo toli gražu neužteko. Lietuvos valdovas turėjo pirma savo slaptąjį sumanymą įvilkti į tam tikrą „padorumo" rūbą, turėjo jam rast tinkamą konkrečią formą, nes be to jo sumanymas vargu bau būtų pavykęs. Taigi Vytautas ieško kelių, kaip savo sumanymą realizuoti, ir kelią tikrai randa.

Husitų pasiuntiniai gyveno tai Vilniuje, tai Trakuose ir laukė lietuvių atsakymo. Prabėgo mėnuo, kitas, trečias. 1421 m. rugpiūčio - rugsėjo mėn. Vytautas šaukia bendrą lenkų - lietuvių seimą Liubline. Seime dalyvavo ir Jogaila. Jis diplomatiškai kalbėjo husitų pasiuntiniams: „Meskite savo paklaidą, susitaikykit su Bažnyčia, tada visas jūsų painus klausimas išsispręs savaime. Jei susitaikinę su Bažnyčia, pasiūlysite ar man ar Vytautui čekų sostą, mudu ar vienas ar antras be ma-

žiausio dvejojimo priimsime iš liaudies rankų čekų karaliaus vainiką. Susitaikinusių su bažnyčia, nebepuls jūsų ciesorius Zigmantas ir, galimas daiktas, pats laisva valia atsisakys nuo savo teisių į Čekijos sostą ir karūną. Jei paklaidos nepamesite, aš būsiu priverstas stoti Zigmanto šalininkų tarpe, t. y. prieš jus“.

Tuo tarpu Vytautas aiškiai atsakė husitams, sutinkąs priimti čekų karaliaus vainiką. Bažnytiškai nusiteikusios to laiko visuomenės tarpe buvo nemaža pasipiktinimo Lietuvos kunigaikščio elgesiu. Ypatingai tą jo žingsnį stengėsi išpūsti priešai. Tačiau Vytautas į tai nežiūri. Čekų pasiuntinybė grįžta Pragon ir praneša savo tautiečiams Vytauto sutikimą. Pragoje džiaugsmas. Lietuvon siunčiama nauja dar gausingesnė pasiuntinybė. Tačiau kelyje įvyko nelaimė. Ratiboro (Silezijoje) kunigaikštis Jonušas čekų pasiuntinius suima. Jogaila ir Vytautas labai šituo įvykiu pasipiktinę grąsina Jonušui karu. Negana to, Vytautas įsakė Pragai pulti Ratiboro kunigaikščio žemes, žadėdamas jiems pagalbos ir atsiųsti savo brolėną Zigmantą Kaributą. Jonušas pabūgo ir suimtuosius čekų pasiuntinius išdavė ciesoriui Zigmantui.

Apie Vytauto žygius pradėta plačiai kalbėti. Suprantamas dalykas, kad politikas Zigmantas pirma pasistengė savo konkurentą diskredituoti, visaip jį puldamas. Tuo tarpu, kaip matėme buvo pralaimėtas antrasis kryžiaus karas prieš husitus. Zigmanto padėtis dar pablogėjo. Nesigailėta prieš Vytautą paskalų ir skundų. Tačiau tvirtabūdis Lietuvos valdovas tų paskalų ir skundų nepabūgsta ir eina prie užsibrėžtojo tikslo nesustodamas. Kaip tik dabar Vytautas ir rašo laišką popiežiui Martynui V (1422. III. 5 d.). Laiške sakoma, kad ligi šiol su husitais buvo elgtasi kietai, norėta juos nuo paklaidos atitraukti jėga, tačiau nieko nelaimėta. Husitai patys nori su bažnyčia taikytis, reikia tik su jais kalbėti geruoju, reikia nuimti nuo jų ekskomunikos bausmę, reikia leisti jų pasiuntinybei vykti Romon tartis su popiežium. Jis, Vytautas, dėlto įsikišęs į husitų ginčus su ciesorium Zigmantu, kad tuo būdu gerumu patrauktų juos atsisakyti paklaidos ir susitaikinti su Bažnyčia. Tam reikalui valdovas pasisako siųsiąs Čekijon Zigmantą Kaributą.

Iš kitos šalies reikėjo parengti dirvą Pragoje, Čekijoje, kad ten nuvykęs Vytauto įgaliotinis būtų galėjęs įsikurti ir išplėsti savo veikimą. Pragos mieste ir Čekijoje, kaip jau buvo sakyta, buvo du labai įtakingu ir galingu husitų vadu — Žiška ir eksvienuolis Jonas Selau. Ypač šis pastarasis buvo visagalis, nelyginant kaip tikras Pragos diktatorius. Vytautas davė čekų pasiuntiniams aiškiai suprasti, kad tas Jonas jam esąs labai nepageidaujamas asmuo, kad kokiu nors būdu reikią jį iš Pragos būtinai prašalinti. Vytauto pageidavimas buvo husitams šven-

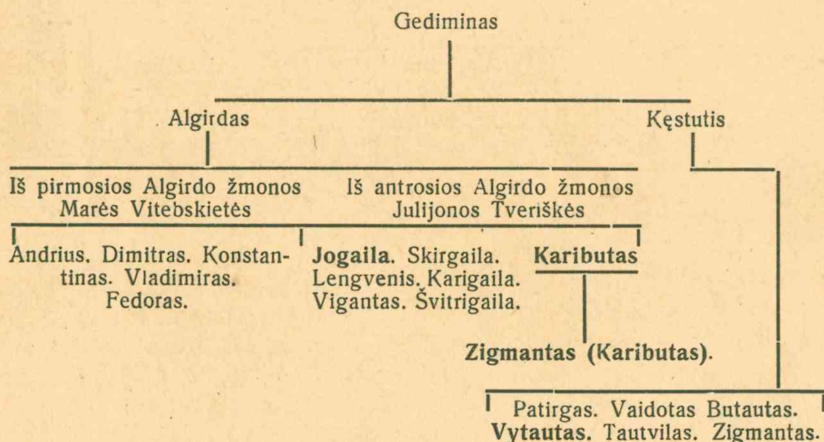
tas daiktas, ir jie, nors ir su labai dideliu širdies skausmu, sutiko paaukoti Joną Selau bendram labui: mat toks buvo, yra ir, greičiausiai, visuomet bus vadų likimas.

O pasielgta su Jonu labai išdavikiškai ir žiauriai. Būtent, visųpirma sumaniai ir nežymiai prašalinta iš Pragos miesto tarybos Jonui Selau palankūs tarybos nariai ir miesto burmistras. Praėjus kuriam laikui, kai viskas nurimo, sušaukta Pragos magistrato susirinkimas, į kurį taip pat pakviesta Jonas Selau su visais jo geriausiais ir ištikimiausiais draugais. Kviečiant į susirinkimą sakyta, kad susirinkime būsianti reikalinga Jono ir jo draugų nuomonė. Jonas, nieko pikta nemanydamas, atvyksta į miesto rotušę. Renkasi taip pat ir jo draugai. Pradėta *pro forma* ir susirinkimas. Jonas Selau kviečiamas kokiu tai iškeltuoju klausimu kalbėti. Jis kalba. Tuo tarpu rinkosi kviestieji sąmokslininkai. Kai šie visi susirinko, staiga į salę suėjo budeliai ir suėmė Joną ir jo draugus. Tik dabar Jonas Selau pamatė visą pavojų ir savo buvusių vienminčių nedėkingumą ir žiaurumą. Norėdamas likti gyvas, prašalint pavojų, jis bandė pavartoti savo nepaprastą iškalbą ir jau buvo bepradedąs kalbėti į budelius ir susirinkimo dalyvius. Tačiau, kaip sąmokslininkų buvo iš anksto susitarta, Jonui kalbėti neleido, o Pragos Senmiesčio (Altštadto) burmistras trumpai ir drūtai jam pasakė: „Kunige Jonai, nesistenk, nebandyk, nekalbėk, nes iš to viso nieko nebus! Tu turi mirti. Iš čia gyvas neišeisi". Tai išgirdęs Selau nutilo ir daugiau nesipriešino. Jis ir visi jo šalininkai buvo čia pat rotušės rūsiuose nukirsti. Tai įvyko 1422 m. kovo mėn. 9 dieną.

Pragos liaudis, minia, kraštutinieji husitai tarytum jauste nujautė savo mylimojo vado — stabuko gyvybės pavojų. Kaip bematant, pas rotušę susirinko dideliausia žmonių minia. Magistratas nusigando. Minia pradėjo lyg nerymauti, lyg pasigedo Jono Selau. Miniai pranešta, kad Jono netrūkstą, kad jis esąs susirinkime, kad ji be reikalo nerimaujanti. Tada minia pradėjo šaukti - rėkti: „Jei Jono jūsų tarpe netrūksta, tai parodykit jį mums!" Žinoma, parodyti niekas negalėjo. Įniršusi minia puolė imti rotušę. Rotušė buvo greitai paimta. Rasta Jono Selau ir jo draugų lavonai. Minioje kilo baisiausias klyksmas, verksmas, keiksmai. Jono galva parodyta miniai, kuri dabar įsiuto, kaip miško žvėris, ir pradėjo plėšimą ir žudynes. Daug magistrato narių žuvo, daug miesto namų buvo apiplėšta ir sudeginta, tačiau Lietuvos valdovo pageidavimas įvyko: Jono Selau Pragoje nebebuvo. Kad Vytautas būtų norėjęs Jono Selau mirties, apie tai visai nepriseina kalbėti. Tačiau, kad mūsų suminėtas Vytauto pageidavimas karštuolius husitus pastūmėjo į tuos žiaurumus ir žudynes, šiandieną nėra abejonės. Dabar jau buvo parengtas kelias Zigmantui Kaributui vykti į Čekiją.

15. Vytauto Didžiojo įgaliotinis — Zigmantas Kaributas.

Vytautas savo įgaliotiniu Čekijon numatė Zigmantą Kaributą, arba geriau pasakius ne Kaributą, bet Kaributaitį. Štai to kunigaikščio genealogijos lentelė:

Lentelė rodo, kad vienas tikrų Jogailos brolių vadinosi Kaributas. Tai pagoniškas Jogailos brolio vardas. Pasikrikštijęs Kaributas šalia to pirmykščio vardo gavo dar antrą, krikščionišką — Dimitro vardą. Tais abiem vardais arba vienu kuriuo jis ir minimas visur kronikose ir apskritai istoriniuose dokumentuose. Dimitras - Kaributas buvo tuo būdu Vytauto Didžiojo pusbrolis. Buvo stačiatikis. Turėjo šeimyną, turėjo 3 sūnus ir kelias dukteris. Versmėse apie tą kunigaikštį mažai tėra žinių. Vyriausias sūnus turėjo Zigmanto vardą. Tai krikščioniškas, stačiatikiškas Dimitro - Kaributo sūnaus vardas. Šalia to krikščioniško vardo Zigmantas dar buvo vadinamas savo tėvo vardu, lyg tarytum pavarde, Kaributu. Tiksliau, žinoma, būtų jis vadinti Zigmantu Kaributaičiu. Šiame rašinyje mes jį vadinsime senoviškai — Zigmantu Kaributu. Kaip matėme, tas Zigmantas Kaributas buvo Vytautui anūkas, o Vytautas jam dėdė.

Zigmanto Kaributo asmuo, remiantis istorinių versmių žiniomis, atrodo man štai kaip.

Zigmanto Kaributo tėvas, kaip sakyta, buvo Dimitras Kaributas. Iš savo tėvo Algirdo jis buvo gavęs Briansko ir Novgorodo Sieversko žemes. Tos žemės buvo už Dniepro, toli Rusijoje, maždaug buvusiose prieškarinėse Rusijos Černigovo, Smolensko, Kursko ir Kijevo gubernijose. Tų žemių gyventojai buvo rusai, lietuviai kunigaikščiai turėjo prie jų taikintis kalbos ir religijos atžvilgiu. Ir tikrai taikėsi: visi surusėdavo, su-

stačiatikėdavo. Taip buvo įvykę ir su Dimitru Kaributu: jis dar pirm Jogailos krikšto priėmė stačiatikybę, vedė Riazanės kunigaikščio dukterį stačiatikę, visur vartojo tik rusų kalbą, vaikus krikštijo stačiatikiškai. Pakurstomas rusų kunigaikščių, Dimitras Kaributas pasipriešino Vytautui, kada jau šis buvo įsigalėjęs Lietuvoje (1392 m.). Sekančiais (1393 m.) metais, Lydos mūšyje Vytautas nugalėjo Kaributą ir atėmė iš jo valdytąsias žemes. Ilgą laiką išlaikė Vytautas nugalėtąjį pusbrolį su visa jo šeimyna aukštosios Vilniaus pilies bokšte — kalėjime. Paskui, užtariant ir laiduojant kalinamojo uošviui, Razanės kunigaikščiui Aleksandrui, Dimitras Kaributas atgavo laisvę ir leno teisėmis gavo iš Vytauto Podolijoje ir Volynijoje Braslavo, Vinicos, Sokoleco ir Kremenčiaus pilis ir lenus. Ten jis ir apsigyveno. Gyveno nebeilgai. Kaipo Vytauto lenininkas, Dimitras Kaributas dalyvavo garsiame Vorkslos mūšyje (1399 m.) ir ten kartu su savo dviem sūnum Ivanu ir Fedoru garbingai paguldė galvą.

Aš čia tyčia patiekiau žiupsnelį žinių apie Dimitrą Kaributą, kad arčiau ir geriau galėčiau skaitytojams parodyti jo sūnaus Zigmanto Kaributo asmenį. Juk kaip paprastai, taip ir čia tėvo likimas bus nemažai paveikęs vaiko būdą, gyvenimą ir likimą.

Nuo 1393 m. Dimitras Kaributas nebebuvo daugiau nepriklausomas Lietuvos rusų žemių kunigaikštis. Paskui, išsipirkęs iš kalėjimo, jis lieka Vytauto lenininkas. Lenininkas priklauso savo senjoro: nori senjoras, laiko jį lene, nenori — leną kitam atiduoda. Vytautas buvo padaręs Dimitrą Kaributą savo lenininku, tačiau, matyt, didelio pasitikėjimo juo neturėjo, nes šiam, kad ir dėl Vytauto paguldžiusio savo galvą, mirus, jo vyriausias sūnus — Zigmantas Kaributas tėvo leno nebegauna ir lieka kunigaikštis be kunigaikštijos, be dalies, be valdžios. Toks jis ir pasiliko per visą savo gyvenimą. Tėvui ir broliams žuvus, jis dar buvo jaunas, jautrus ir labai skaudžiai atjautė jį palietusį likimą. Juk vienas jo dėdė buvo galingos Lenkijos, kitas — dideliausios tada Lietuvos valdovai, o jis, nors turėjo visas po tėvo teises, neturėjo tačiau nieko, buvo suvargęs, niekam nereikalingas, be kelio į riterio garbę, be ateities. Jaunam, gabiam, drąsiam, energingam ir užsispyrusiam Zigmantui Kaributui buvo tai labai skaudu. Aišku, kad geros širdies, sūniško prisirišimo ir meilės nei Jogailai, nei, ypač Vytautui Zigmantas Kaributas turėti negalėjo. Iš čia, iš tokios beteisės ir dvasią slėgiančios būklės, ir gema visas audringas ir nuotykių pilnas to kunigaikščio, lyg riterio bastūno, gyvenimas.

Vytautas matė savo anūko gabumus, drąsą ir širdyje slepiamą savo būkle nepasitenkinimą; jis jį vertino, tačiau iš savo budrios akies jo išleisti, ypatingai pradžioje, jokiu būdu negalėjo. Taigi našlaitis Kaributaitis ilgą laiką po tėvo mirties gy-

vena Jogailos, vėliau Vytauto ir jo dvaro aplinkumoje, dalyvauja Vytauto karo žygiuose ir kituose to valdovo darbuose. Taip, pavyzdžiui, 1404 m. Zigmantą Kaributą mes randame kartu su Vytautu Smolensko žygyje. 1410 m. Zigmantas Kaributas aktingai dalyvauja didžiajame Vytauto kare su Vokiečių Ordinu ir šį kartą lemiančiame Griunvaldo mūšyje. Lenkų kronikininkas Dlugošas, išskaičiuodamas Griunvaldo mūšio lenkų - lietuvių kariuomenės dalių ir vadų vėliavas, aiškiausiai sako, kad penkiasdešimtoji vėliava su išsiūta joje didele ir gražia vytim priklausiusi kunigaikščiui Zigmantui Kaributui. Taigi čia, Griunvaldo karštyje, mėgino ir miklino savo drąsą ir karo gabumus jaunasis Kaributas, čia pirmą kartą susipažino su vėliau pagarsėjusiu kraštutiniųjų husitų vadu ir šulu Jonu Žiška. Tada, 1410 m. vasarą, turi būti nei Zigmantui Kaributui nei narsiajam Žiškai neatėjo galvon mintis, kad praėjus 12 metų teks jiemdviem susitikti, išvien veikti, drauge kovoti ir gerokai apsipykti jau nebe Lietuvoje, bet Žiškos tėvynėje, kitomis aplinkybėmis, kitų tikslų siekiant.

Griunvaldas Vytauto vardą iškėlė į padanges. Jo ir be to stipri Lietuvoje valdžia po Vokiečių Ordino parbloškimo dar labiau sustiprėjo. Dabar visai išnyko jam bet koks pavojus iš nepasitenkinusio savo būkle nenuoramos broleno kunigaikščio. Tuo tarpu ir Zigmantas Kaributas jau užtenkamai buvo parodęs ištikimybės savo atsargiajam dėdei. Taigi nuo Griunvaldo laikų Zigmanto Kaributo gyvenime matome lyg daugiau juo pasitikėjimo, lyg daugiau jam rodomos garbės ir laisvės. Sakysim, 1412 m. jis karaliaus Jogailos draugijoje vyksta Vengrijon, į Liubovlę. Iš ten grįžęs, 1414 m. Jogailos ir Vytauto padedamas pats vadovauja vienam karo žygiui prieš Vokiečių Ordiną ir paima jų stiprią Prabuto (Riesenbergo) pilį - tvirtovę. Tuo tarpu negaliu absoliučiai teigti, bet linkstu į tai, kad žinomajai lietuvių pasiuntinybei visuotiname Konstancijos susirinkime bus vadovavęs ne kas kitas, o tik mūsų kunigaikštis Zigmantas Kaributas. Mat, Konstancijos susirinkimo versmių leidėjas J. D. Mansi, 28-me savo didžiulio leidinio tome, patiekia Konstancijos piliečio Gebhardo Dachero, susirinkimo vyksmo metu parašytą, pilną susirinkimo dalyvių, kaip dvasininkų taip pasaulininkų, sąrašą. Tame sąraše tarp kitų pasaulininkų kunigaikščių randame ir Baltosios Rusijos kunigaikščio Kaributo vardą, atvykusio susirinkiman 20 kitų pasiuntinybės narių priešakyje. Kadangi kito kunigaikščio Kaributo mūsų čia kalbamajame laikotarpyje jokios istorinės versmės nemini, tai reikia tarti, kad G. Dachero paduodamasis kunigaikštis Kaributas yra Dimitro Kaributo sūnus, ir kad jis Vytauto pavedamas gal bus vadovavęs lietuvių pasiuntinybei Konstancijon. Kad jis tokiam darbui tiko, nėra mažiausios abejonės; kad Konstancija jam buvo naudinga, kad ten būdamas jis daug ko pamatė, išgirdo ir

išmoko, ką vėliau savo politiniame veikime galėjo pritaikyti ir pritaikė, — taip pat nepriseina daug kalbėti.

Zigmantas Kaributas turėjo taip pat gerų giminystės ryšių. Jo tikroji sesuo Elena buvo ištekėjusi už žinomo anais laikais turtingo ir įtakingo Ratiboro (Silezijoje) kunigaikščio Jonušo. Tas ryšys buvo labai naudingas vėliau jo pradėto savarankiško Čekijoje veikimo reikalui. Apie tai dar mes pakalbėsim kitoje vietoje.

Religiniai Zigmanto Kaributo įsitikinimai nebuvo gilūs ir stiprūs. Pakrikštytas jis buvo stačiatikiu. Gyvendamas apie 20 m. Jogailos ir Vytauto dvare ir aplinkumoje, turėjo progos susipažinti ir su Romos katalikybės mokslu. Matyt, kad nei stačiatikybė nei katalikybė Zigmantui Kaributui, kaip ir kitiems jo vienamžiams, perdaug nerūpėjo ir galvos nesuko. Su stačiatikiais buvo stačiatikis, su katalikais—katalikas. Nubloškė jį vėliau politika ir laimės bandymas į Čekiją pas husitus, jis pasidaro uolus husitas, žodžiu ir pavyzdžiu laikąs jau mūsų minėtus Pragos kompaktato nuostatus. Tokį tat vyrą numatė Vytautas Didysis siųsti savo įgaliotiniu Čekijon.

16. Zigmantas Kaributas vyksta Čekijon.

Vytautas iš anksto numatė, ką jam atsakys popiežius Martynas V dėl Zigmanto Kaributo siuntimo į Čekiją. Lietuvos valdovas žinojo, kad tam jo sumanymui popiežius negali pritarti ir nepritars. Atvirkščiai, popiežiaus atsakymas būtų galėjęs net visą jo jau pradėtą vykinti sumanymą sutrukdyti. Taigi Vytautas popiežiaus atsakymo nė nelaukia, bet skuba veikti, kad, kol bus gautas popiežiaus atsakymas, jo įgaliotinis jau būtų savo paskyrimo vietoje — Čekijoje. Kadangi, kišdamasis į Čekijos ir husitų reikalus, Vytautas tuo pat įžeidė imperatoriaus Zigmanto teises, tai jis, kaip tik šitame laike, (1422 met. žiemą), rašo tam Vokietijos valdovui labai mandagų laišką, kuriame aiškinasi, kad savo brolvaikį ir kariuomenę siunčiąs į Čekiją ne tam, kad palaikytų heretikus husitus jų kovoje su Bažnyčia, o atvirkščiai, kad husitus su Bažnyčia greičiau sutaikintų. Karalius Jogaila ir lenkai Vytauto sumanymą ir tikslus žinojo. Jogailos ir lenkų pritarimas Vytautui yra aiškus. Jau minėtas lenkų kronikininkas Dlugošas aiškiai pasako, kad Zigmanto Kaributo žygis į Čekiją buvęs darytas Jogailai sutinkant ir pritariant. Tai visai suprantama, nes negi lenkai, nepritardami Vytautui, būtų galėję leisti Zigmanto Kaributo kariuomenei rinktis ir formuotis Lenkijos sostinėje — Krokuvoje. Juk Vytautas paskelbė, kad 1422 metais, ankstybą pavasarį, siunčiąs savo brolvaikį Zigmantą Kaributą į Čekiją, kur jis Vytauto vardu turėsiąs paimti į savo rankas to krašto valdžią, kad tam reikalui kviečiami esą kariai — savanoriai, ne

tik iš Lietuvos, Lenkijos, bet ir iš kitų kraštų, kad rinkimosi vieta esanti Krokuva.

Zigmantas Kaributas jau buvo Krokuvoje, rinko karius ir rengėsi karo žygiui. Netoli nuo Krokuvos buvo Ratiboro kunigaikštija, kurios kunigaikštis Jonušas, kaip sakėme, buvo vedęs Zigmanto Kaributo seserį Eleną. Jis kuo galėdamas savo giminaičiui padėjo. Netoli nuo Krokuvos buvo ir pati Čekija, taigi Krokuva kaipo kariuomenės rinkimosi vieta buvo labai patogi. Kariai rinkosi gausingai, nes mokestis už karo tarnybą šį kartą buvo skiriamas didesnis, negu tais laikais paprastai buvo mokama. Rinkosi kariai iš Lietuvos, iš Lenkijos ir iš Lietuvos — Rusijos kraštų. Karių tarpe buvo nemaža ir tokių, kurie buvo girdėję apie husitų mokslą ir širdyje husitams pritarė. Tokie stojo Zigmanto Kaributo kariuomenėn, kad galėtų patekti Čekijon ir sulig išgalėmis husitams padėti.

Jau apie velykas, kurios 1422 m. buvo balandžio mėnesio 12 dieną, Zigmantas Kaributas buvo surinkęs kad ir nedidelę, bet drausmingą, stiprios dvasios ir gerai ginkluotą kariuomenę. Jos skaičius sulig kronikomis siekęs virš 5000 vyrų. Tuoj po velykų Zigmantas Kaributas su savo būriu išvyko Čekijon. Keliavo per Silėziją, Ratiboro kunigaikštiją ir Moraviją. Ciesorius Zigmantas po gauto pas Deutšbrodą smūgio (1421 m.) nebedrįso lietuviams pastoti kelią ir pasitraukė į Vengriją. Tuo būdu kelias į Čekiją buvo laisvas. Pirmas ir paskutinis nedraugiškai lietuvius sutikęs miestas buvo Moravijos Neuštadt'o miestas, tačiau lietuviai drąsiu puolimu jį paėmė. Paėmęs miestą, Kaributas paskelbė atsišaukimą, kuriame sakosi atvykstąs Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto įgaliotas, jo vardu norįs paimti į savo rankas krašto valdžią ir kvietė Čekijos gyventojus eiti su juo iš vieno prieš visus čekų vidaus ir išorės priešus. Kartu su tuo atsišaukimu Zigmantas Kaributas kvietė husitų landtagą Czaslau mieste. Husitai kvietimo paklausė, ir Czaslau landtagas buvo labai gausingas. Tame susirinkime Zigmantas Kaributas, kad patrauktų savo pusėn husitus, iškilmingai priėmė komuniją abiem pavidalais, kaip to reikalavo jų mokslas, padarė viešą priesaiką, kad Čekiją valdysiąs sulig husitų mokslu ir tvarka, kad griežtai užlaikysiąs Pragos kompaktato nuostatus t. ir t. Tik po šitokių formalumų susirinkimas vienbalsiai pripažino Zigmantą Kaributą Vytauto įgaliotiniu Čekijai.

Dabar jau jis galėjo vykti ir į Čekijos sostinę Pragą, į kurią tikrai ir atvyko 1422 m. gegužės mėn. 16 d. Pragos sutikimas ir priėmimas buvo labai iškilmingas: liaudis džiaugėsi, sveikino naują valdovą ir dideliausioje eisenoje lydėjo jį per miestą, vesdama, sulig to laiko papročių, kunigaikščio arklį už pavadžio. Eisena nuvyko į rotušę, kur tuo laiku posėdžiavo sostinės miesto taryba. Miniai reikalaujant, tarybos nariai nu-

traukė posėdį, atidavė Zigmantui Kaributui miesto antspaudą ir raktus, o patys atsisakė iš miesto tarybos narių pareigų. Kunigaikštis paskyrė naujus miesto tarybos narių rinkimus po trijų dienų. Rinkimai paskirtu laiku įvyko; tarybos nariais buvo išrinkti daugumoje vidurio grupių žmonės, kurie dirbo išvien su naujuoju valdovu. Praga ir jos neramusis gaivalas, kraštutinieji taboritai, greitai nurimo, visose srityse įsigalėjo tvarka ir susiklausymas.

Taigi, kaip matome, Zigmantas Kaributas buvo savęs vertas: sumanus, apsukrus, greitas; todėl bematant įsigali Pragoje ir visoje Čekijoje. Dėkingi pragiečiai mielai atidavė jam kaipo „kviestojo Čekijos karaliaus Vytauto" *(postulati regis Bogemiae Vitoldi)* įgaliotiniui vyriausią valdžią sostinėje ir visuose seniau buvusiuose Čekijos karališkuose miestuose ir pilyse. Kaributas su savo kariuomenės vadais apsigyveno Čekijos karalių pilyje Pragoje ir stropiai rengėsi tolimesniam veikimui sulig gautaisiais iš Vytauto įgaliojimais.

17. Zigmanto Kaributo santykiai su Žiška.

Įdomus dalykas, kokie buvo santykiai tarp „kviestojo Čekijos karaliaus Vytauto" įgaliotinio Zigmanto Kaributo, kuris dabar *de facto* jau ėjo Čekijos valdovo pareigas, ir kito taip pat *de facto* Čekijos ir husitų vyriausio vado Jono Žiškos, nes trečiasis husitų vadas — Jonas Selau, kaip matėme, dar pirm atvyksiant Kaributui į Čekiją tyčia buvo šiam iš kelio pašalintas. Tuo tarpu Žiška buvo gyvas ir galingas, ir Zigmantui Kaributui reikėjo su juo nustatyti savo santykius.

Kalbant apie Zigmanto Kaributo ir Jono Žiškos santykius, visųpirma reikia paminėti vieną dalyką, be kurio tie jų santykiai niekada nebus aiškūs ir suprantami. Mat, tarp Jono Selau nugalabijimo ir Jono Žiškos mirties, t. y. laikotarpyje nuo 1422 m. kovo mėn. iki 1424 m. lapkričio mėn., Čekijoje įvyko vienas toks svarbus dalykas, kuris gresė sunaikinsiąs visus iki tol husitų iškovotus laimėjimus. Tas svarbus įvykis buvo Žiškos susipykimas su taboritais. Mat, Žiška, koks buvo koks nebuvo, tačiau vis tik tikėjo Persiesybinimą, užlaikydavo pasninkus, pagarboje laikė šventuosius. Jis skirstė visus žmones į 3 grupes: 1, Ištikimieji krikščionys, suprask husitai; 2, vieši Dievo įstatymo priešininkai, suprask, katalikai, ir 3, niekšai veidmainiai, kurie kokiais nors sumetimais dėjosi šen arba ten. Tokių persimetėlių Žiška nekentė labiau už viešuosius husitų priešus, ir dėlto juos smarkiau persekiodavo ir žudydavo, negu, pavyzdžiui, vokiečius ir katalikus. Dėl šitos jo vadinamųjų „veidmainių" neapykantos bei persekiojimo ir kilo labai aštrus ginčas tarp Žiškos ir kraštutiniųjų taboritų. Ir tik ta aplinkybė, kad Žiška buvo tikras demokratas ir liaudies mylėto-

jas, jį sulaikė, kad jis nuo taboritų visai neatsiskyrė, jų nemetė. Žodžiu, pirm atvyksiant į Čekiją Kaributui husitai gyveno suskilimo valandas.

Suprantamas daiktas, kad Kaributo padėtis buvo todėl sunkoka. Tačiau jo sumanumas ir apsukrumas tas kliūtis greitai nugalėjo. Kaributas griebėsi žinomo jau ir tada politikos dėsnio *divide et impera*. Taigi pradžioje Vytauto vietininkas susidėjo su kalikstinais, dešiniaisiais ir vidurio taboritais prieš kairiuosius ir kraštutiniuosius taboritus arba demokratus. Jam pavyko. Kaip matėme, kunigaikštis pasiekė tai, ko norėjo: liko Pragos viešpačiu, paėmė į savo rankas vyriausią Čekijos valdžią. Dabar, pajutęs po savo kojom tvirtą pamatą, politikas Kaributas bando suvaldyti Joną Žišką. Elgiasi šitaip. Duoda griežtą įsakymą Žiškai raštu, kad šis liautusi pagaliaus taip žiauriai kamavęs ir persekiojęs savo nemėgstamuosius „veidmainius" husitus ir kad tuojau pripažintų ir pasiduotų naujo karaliaus (Vytauto) ir jo įgaliotinio valdžiai. „Dievo Įstatymo vykinimo" prižiūrėtojui Zigmanto Kaributo reikalavimas ir griežtumas labai nepatiko. Juk Žiška buvo mylimiausias husitų vadas, visur garbinamas, aukštinamas, — o čia dabar ateivis, lietuvis, drįsta jam įsakymus duoti. Taigi Žiška iš savo šalies taip pat atvirai ir griežtai pasisako, kad tokio svetimšalio, padaužos, kunigaikštijos neturinčio kunigaikščio, kurio net rankos esančios krauju suteptos (čia daroma aliuzija į Pragos sukilimo vadų nubaudimą mirtimi), jis neklausysiąs. Ir baigta.

Zigmanto Kaributo ir čia būta gudraus. Pamatęs, kad griežtumu prie senio prieiti negalima, kad senis Žiška pyksta, jis tuoj ieško kito prie senio kelio. Būtent, Kaributas griebiasi švelnumo, malonumo. Senis pradedama glostyti, jam pataikaujama. Kaributas kiekviena proga pradeda Žiškai sakyti, kad jis irgi esąs tų pat nusistatymų, kaip ir senasis husitų karvedys, kad tie nusistatymai esą patys tinkamiausi ir pan. Savo žodžius Zigmantas Kaributas patvirtina gyvais faktais. Jis dabar atvirai susideda su Žiška ir eina su šiuo išvien prieš kraštutiniuosius taboritus ir senio nemėgiamus „veidmainius". Ir kalboje ir raštuose kunigaikštis pradeda Žišką vadinti savo ir čekų tautos „tėvu". Žiška, kaip bematant, suminkštėja, nusileidžia, susiartina su Vytauto vietininku ir įgaliotiniu, pripažįsta ant savęs šio viršenybę ir, jam panašiai atsidėkodamas, visur vadina jį savo „sūnumi".

Tačiau tie užsimezgą geri santykiai tarp Zigmanto Kaributo ir Žiškos negalėjo toliau plėtotis, nes juos reikėjo greitai nutraukti.

18. Zigmanto Kaributo atšaukimas iš Čekijos.

Popiežius Martynas V, kaip ir buvo laukta, Vytauto sumanymui nepritarė ir draudė jam siųsti Zigmantą Kaributą į Čekiją. Vytautas, gavęs atsakymą, kad ir būtų norėjęs popiežiaus paklausyti, jau nebegalėjo, nes Zigmantas Kaributas jau mėnuo su viršum kaip buvo Čekijoje. Apaštalų sostas, matydamas, kad Vytauto neperlauši, kreipėsi į Jogailą. Savo laiške popiežius reikalauja iš lenkų karaliaus neatidėliojant daryti žygių, kad Zigmantas Kaributas būtų kuo greičiausiai iš Čekijos atšauktas. Jei popiežiaus nebūsią paklausyta, prieš Jogailą ir husitų rėmėją Zigmantą Kaributą būsiąs paskelbtas kryžiaus karas. Panašiai veikė Jogailą (o per jį ir Vytautą) ciesorius Zigmantas. Šis tuo reikalu buvo atsiuntęs pas Jogailą net savo pasiuntinį. Jogaila pasiuntinį priėmė, bet jam trumpai atsakė, kad jis nieko čia nemanąs daryti, čia viskas pareiną nuo Vytauto, tai esąs jo dalykas. Pasiuntinys atvyko į Lietuvą, pas Vytautą. Vytautas dar trumpiau ciesoriaus pasiuntiniui atsakė: aš Zigmantą Kaributą Čekijon siunčiau, o atšaukti jį iš ten nematau jokio reikalo.

Tik dabar imperatorius Zigmantas pradėjo susiprasti. Jis pamatė, kad Vytautui Čekijos karūna nerūpi; jis pamatė, kad Vytautas per savo brolvaikį keršija jam už neteisingą sprendimą Žemaitijos byloje. Kaip tik 1422 m. vasarą prasidėjo karas tarp Lenkijos, Lietuvos iš vienos, ir Vokiečių Ordino — iš kitos šalies. Ciesoriui Zigmantui taikėsi puiki proga savo padarytąją klaidą atitaisyti. Mat, jis, kaip ir anuokart, vėl buvo kviestas arbitru tarp susiginčijusių šalių. Vytauto jam įvaryto kylio verste verčiamas atitaisyti Lietuvai padarytą skriaudą, ciesorius puikiai pasinaudoja savo arbitro vaidmeniu. Ciesoriaus darbas čia buvo labai paprastas: jis atsisakė remti Ordino pretenzijas. Neturėdamas rėmėjo, Ordinas turėjo nusileisti, ir tikrai nusileido. 1422 m. rugsėjo 27 d. įvykusioje Melno taikoje tarp kitų dalykų buvo išspręstas ir Žemaitijos klausimas. Melno taika Žemaitiją pripažino Lietuvai. Vargais negalais Vytautas pasiekė, ko norėjo. Ciesoriaus kitą kartą jam padaryta skriauda buvo atitaisyta.

Dabar buvo galima kalbėti apie Zigmanto Kaributo iš Čekijos atšaukimą. Jogaila ir Vytautas praneša popiežiui, kad įgaliotinis būsiąs greitai atšauktas. Nors Zigmantas Kaributas visada būdavo gerai informuotas apie tai, kas vyko Lenkijoje ir Lietuvoje, tačiau dėdžių nutarimo dėl jo atšaukimo 1422 m. gruodžio mėnesyje dar nežinojo. Tai aiškiai matyti iš jo veikimo ir susirašinėjimo. 1423 metų pradžioje Praga ir husitai sužino Jogailos ir Vytauto sumanymą atšaukti savo įgaliotinį iš Čekijos. Nustemba. Nesupranta. Nusimena. Skubiai rašo Vytautui ir maldaute maldauja, kad bent kartą išsirengtų į Če-

kiją ir asmeniškai paimtų čekų karūną. Vytauto elgesys husitų pasiuntinius lyg šaltu vandeniu apipylė. Mat, Lietuvos valdovas, priėmęs pasiuntinius, perskaitęs jų atvežtuosius kvietimus Čekijon, patraukė pečiais, nudavė lyg nesuprantąs jų reikalo ir nusistebėdamas paklausė, ar jie dar tebesilaiką husitizmo paklaidos. Jis esą čekams nieko nežadėjęs, ką jo vardu žadėjęs Zigmantas Kaributas, už tai jis pats ir turįs atsakyti, Vytautas čia nieko nežinąs ir už nieką neatsakysiąs. Pasiuntiniai išvyko namo tuščiomis rankomis.

Tuo tarpu 1423 m. kovo mėn. Spižiuje arba Kezmarke (Vengrijoje) susivažiuoja ciesorius Zigmantas ir Jogaila. Jogaila Vytauto vardu prižada ciesoriui tuojau atšaukti iš Čekijos Zigmantą Kaributą, kuris jau 1422 m. XII. 24 d. buvo apleidęs Pragą ir gyveno provincijoje, nes ten buvo žymiai ramiau. Jogaila prižadą tikrai įvykino, ir 1423 m. balandžio mėnesį Zigmantą Kaributą atšaukė.

Zigmantas Kaributas, gavęs Jogailos įsakymą apleisti Čekiją, labai nustebo ir supyko. Juk kaip negražiai buvo su juo pasielgta, kaip jis buvo pažemintas! Pasirodė, kad jis buvo aklas Vytauto politikos įrankis. Čekijoje buvo išbuvęs ištisus metus, taip plačiai užsimojęs, tiek daug per tokį trumpą laiką nuveikęs. Supykęs buvo išsitaręs, kad daugiau nė kojos Čekijon neįkelsiąs. Statė Jogailai sąlygą, kad už tą pajuokimą ir pažeminimą jam būtų atlyginta žeme, lenu. Prašė duoti jam Dobrynę. Jogaila įnešė tą sumanymą į Lenkijos seimą. Seimas sumanymą atmetė. Kaributas pyko ant Vytauto, ant Jogailos, ant lenkų, ant savo nelaimingo likimo. Apleisti Čekiją jis apleido, tačiau jo galvoje gimė sumanymas pasinaudoti proga, pasinaudoti įsigytais Čekijoje draugais ir šalininkais ir pabandyti siekti Čekijos karaliaus vainiko jau nebe Vytauto, bet savo paties vardu ir sau. Zigmantas Kaributas tos minties vedinas atsisveikino su savo Čekijos draugais ir šalininkais. Po to gyveno tai pas Ratiboro kunigaikštį, tai Krokuvoje pas Jogailą, tačiau ryšių su husitais nenutraukė ir slaptai veikė.

Tuo būdu Vytauto Čekijos politika baigėsi šiuo laimėjimu. Vytautas pasiekė savo. Jam čekų vainikas dabar nebebuvo reikalingas. Tik Kaributui, tai buvo smūgis. Kita vertus, jis nemanė taip lengvai išsižadėti tiek daug padėto darbo vaisių. Apie naują jo paties žygį į Čekiją kalbėsime toliau.

19. Trečiasis kryžiaus karas prieš husitus.

Martynas V norėjo, žūt būt, sugniuždinti klaidatikius husitus. Romos diplomatija tuo reikalu dirbo išsijuosusi. Ciesorius Zigmantas, kad ir du kartu husitų skaudžiai sumuštas, ne-

nuleido rankų ir rengėsi naujan karo žygin prieš husitus. Tan darban buvo įtraukti visi Vokietijos ir kaimyninių kraštų valdovai ir mažesnieji kunigaikščiai. Ciesoriaus diplomatija rodė dideliausio judrumo ir nuveikė tikrai labai daug.

1422 metų vasarą vėl skelbiamas naujas kryžiaus karas prieš husitus. Žmonės apsidėjo tam tikrais mokesčiais šio karo reikalams. Visi rytinės Europos krikščionys laisvai prižada mokėti tam reikalui po vieną šimtinę savo turto dalį, t. y. po veną nuošimtį kasmet. Žydai husitų karo mokesnį turėjo mokėti varu, ir tai ne vieną nuošimtį, bet kas trečią fenigą, t. y. trisdešimts t. is savo turto nuošimčius. Tai buvo negirdėtai didelis aniems laikams karo mokestis. Visa tai rodo, kokiu uolumu ir rimtumu buvo rengiamasi karui su užsidegėliais husitais.

Visuotinasai Pavijos - Sienos susirinkimas (nuo 1423 m. balandžio iki 1424 m. vasario mėnesio) taip pat svarstė Čekijos ir husitų reikalą. Nors ko ypatinga ir nebuvo nutarta, tačiau popiežiaus ir ciesoriaus akcija prieš husitus buvo palaikyta ir sustiprinta. Būtent susirinkimas pritarė jau pirmiau paskelbtam naujam kryžiaus karui prieš husitus; visos Europos krikščionims griežčiausiai buvo užgintas bet koks su Čekija ir husitais santykiavimas: ne tik religinis ir politinis, bet taip pat kaimyninis, prekybinis, visuomeninis ir net asmeninis. Tuo būdu norėta priversti Čekiją ir husitus nusileisti Bažnyčiai ir ciesoriui Zigmantui.

Ciesorius Zigmantas, rengdamasis naujam karo žygiui į Čekiją, ieškodamas sau vis naujų sąjungininkų, susitaikė, kaip matėme, su Jogaila ir Vytautu, o Moravijos markgrapystę atidavė savo giminaičiui Albrechtui. Negana to, tas pats Albrechtas buvo skiriamas Čekijos sosto įpėdiniu po ciesoriaus Zigmanto mirties. Už tas malones kunigaikštis Albrechtas turėjo ciesoriui atsilyginti, dalyvaudamas nūn rengiamajame karo žygyje.

Suprantama, kad nei paskelbtasis kryžiaus karas, nei Pavijos - Sienos susirinkimo nutarimai, nei pagaliau ciesoriaus Zigmanto daromieji žygiai Žiškai ir husitams negalėjo patikti. Ir tikrai; karingasis Žiška ir jo vedamieji taboritai pyko, šėlo, iš kailio nėrėsi. Pykčio ir keršto savo priešams perimti, jie nebenusėdi ramiai savo tėvynėje, kurioje dabar vieni viešpatavo, bet nuolat dideliausiais būriais užpuldinėja neprietelingas sau Moraviją, Vengriją, Sileziją ir kitus kraštus. Žodžiu, nuo 1423 m. husitizmas įgauna labai agresingo ir rimčiai bei kultūrai pavojingo pobūdžio, stengdamasis savo idėjomis apkrėsti visus kaimynus, visą Europą. Čia kalbamieji dveji metai (1423 — 1424) yra, galima sakyti, kruviniausi Jono Žiškos gyvenime. Mat, per tuos du metu Žiška, nuolat kovodamas ir žudydamas kaimynus, nešdamas į puolamus kraštus ugnį, mirtį ir nualini-

mą, tuo pat laiku visaip slėgė ir žudė savo brolius husitus iš dešinės, t. y. utrakvistus ir pragiečius, kuriuos jis laikė „veidmainiais“.

Į šitą suirutę, į šitą kovų sūkurį, į taip aistringai įsisiūbavusią Čekijos visuomenės audrą, 1424 metų pavasarį atvyksta jau mums pažįstamas Zigmantas Kaributas. Turint prieš akis susidariusią būklę, nepastoviausias sąlygas ir savitarpinį kovojančių šalių įnirtimą, tiesiog reikia stebėtis šito vyro drąsa ir pusiausvyra, kurią jis yra Čekijoje parodęs. Atvyksta ieškoti sau laimės ir garbės.

20. Antrasis Zigmanto Kaributo Čekijon atvykimas.

Minėtame Spižiaus arba Kezmarko susivažiavime (1423 m.) Jogaila prižadėjo ciesoriui Zigmantui ne tik atšaukti iš Čekijos Zigmantą Kaributą, bet ir surinkti Lenkijoje iki 30.000 vyrų siekiančią kariuomenę ir siųsti ją į Čekiją prieš husitus, kaipo kryžiaus karo Lenkijos vienetą. Jogaila pasižadėjimą vykdė, kryžiaus kariuomenę rinko, pinigus savanoriams kariams pats iš savo iždo iš anksto mokėjo, tačiau darbas ėjo pamažu. Buvo įvairių kliūčių, kurios palengva buvo nugalimos. Kryžiaus kariuomenė rinkosi Krokuvoje, nes ši vieta žygiams į Čekiją buvo patogiausia.

Zigmantas Kaributas su savo būriu jau buvo grįžęs ir gyveno Lenkijoje, dažniausiai Krokuvoje. Sugrįžęs iš Čekijos gavo iš Jogailos barti; turėjo pasiteisinti dėl prikišamų husitizmo paklaidų ir priesaikos būdu padaryti lyg ir tikėjimo išpažinimą. Taip pat liepta jam prisiekti, kad, kol gyvas, niekur ir niekuomet neremsiąs husitų, smerksiąs jųjų mokslą ir visada gyvensiąs Lenkijoje.

Laikas bėgo. Zigmantas Kaributas porą kartų buvo itin pažemintas. O buvo taip. Nors ir senas jau buvo Jogaila, tačiau mirus trečiajai žmonai, sumanė vesti ketvirtą kartą. Piršlių ir peršamųjų netrūko. Piršo taip pat ir Vytautas. Jam pavyko. Jis pripiršo karaliui lietuvaitę, Alšėnų kunigaikštytę, Zofiją Algimantavičaitę. 1442 m. Lietuvoje, Naugarduke, įvyko iškilmingiausios Jogailos su Zofija vestuvių iškilmės. Dėliai prasidėjusio karo su Vokiečių Ordinu Zofijos karūnacija buvo atidėta patogesniam laikui. Tas laikas atėjo. 1424 m. vasario 12 d. Krokuvoje buvo didingos karūnacijos iškilmės. Į iškilmes suvažiavo daug kilmingų svečių. Jų tarpe popiežiaus legatas Branda Castiglione, ciesorius Zigmantas, Danijos karalius Erikas ir daug kitų. Jogailos tyčia pavedamas, Zigmantas Kaributas turėjo toli nuo Krokuvos sutikti ir popiežiaus legatą ir ciesorių. Mat tuo būdu popiežiaus legatas buvo įtikintas,

kad neklaužada kunigaikštis, husitų rėmėjas, jau atšauktas, jau Lenkijoje. O ciesorių Zigmantą sutikdamas, einant veikusiu ceremonialu, Kaributas turėjo žemai jam nusilenkti, atsiprašyti už Čekijos įvykius ir čia pat jam asmeniškai pakartoti prižadą, kad daugiau į husitų reikalus niekuomet nesikišiąs. Išdidus Zigmantas Kaributas visas tas ceremonijas atliko, kaip buvo įsakyta, bet jautėsi įžeistas ir pažemintas. Jis vieną sakė ir darė, o visai kiti sumanymai suko jam galvą, kiti norai kamavo širdį.

Neilgai trukus po Krokuvos iškilmių atvyko pas Jogailą Pragos ir utrakvistų pasiuntinybė. Husitai prašė suteikti jiems karinės pagalbos ir leisti Zigmantą Kaributą užimti Čekijos sostą. Jogaila, kaip ir reikėjo laukti, į abu čekų prašymu atsakė griežčiausiai ir neigiamai. Krokuvos vyskupas Zbignievas Olesnickis, eidamas Pavijos—Sienos susirinkimo nutarimais, draudžiančiais bendrauti su klaidatikiais husitais, paskelbė Krokuvoje interdiktą, o vieną husitą pamokslininką, kuris bandė bažnyčioje sakyti pamokslą, įsakė suimti ir padėti į kalėjimą. Tai paveikė. Husitų pasiuntinybė tuojau apleido Lenkijos sostinę. Tačiau husitai nevyko namo, o keliavo į Lietuvą, pas Vytautą. Randa jį balandžio 26 d. Pšelomo kaime, esančiame ant Nemuno kranto 6 mylios nuo Gardino. Valdovas priima pasiuntinybę su aiškia nepagarba: kieme, rengdamasis sėsti į balną ir labai anksti rytą. Husitai dėstė savo prašymą, pakartodami tai, ko jau buvo prašę Jogailos. Vytauto atsakymas buvo trumpas ir aiškus: „aš jau kartą Zigmantą Kaributą buvau į Čekiją siuntęs. Tai darydamas aš turėjau viltį sustabdyti kraujo liejimą ir jus, husitus, greičiau atvesti į vienybę su Bažnyčia. Pamatęs, kad mano norai neįvyksta, kad jūs nepataisomi, aš ir susitaikiau su Romos, Vengrijos ir Čekijos karalium Zigmantu. Jūs tai žinote. Tai ko gi čia dabar atvykstate? Jūsų darbas tuščias, aš jums pritarti negaliu. O jei kartais Zigmantas Kaributas ar kitas kuris mūsų didikas išdrįstų su jumis susidėti, tai žinokite, kad mes jį laikysime didžiausiu mūsų priešu“.

Taigi iš Jogailos ir Vytauto husitams duoto atsakymo aiškiai matyti, kad juodu dabar griežčiausiai buvo nusistatę prieš bet kokį kišimąsi į Čekijos ir husitų reikalus.

Tuo tarpu Zigmantas Kaributas, kuris visą laiką palaikė slaptus santykius su Pragos utrakvistais, su šiais susitaręs griebiasi tikrai drąsaus ir rizikingo žygio. Jogaila, kaip sakėme, jau ištisi metai rinko Krokuvoje kariuomenę trečiajam kryžiaus karui su husitais. 1424 m., Sekminėmis, tos kariuomenės dalis, būrys apie 1500—2000 rinktinių karių ir ritierių, jau buvo visiškai pasirengę karo žygiui. Jau buvo numatytas tam būriui ir vadas. Karaliaus Jogailos Krokuvoje nebuvo. Tik staiga, pirma slaptai sutaręs, tos Jogailos kariuomenės prieša-

kyje atsistoja Zigmantas Kaributas ir skubiausiai išvyksta į Čekiją, tik ne prieš husitus, o pas husitus, jiems pagalbon.

Jogailos kompromitacija buvo labai didelė. Užsienis smarkiai užpyko ant Lenkijos karaliaus; buvo net laukiama blogų to pykčio pasekmių. Pačioje Lenkijoje Kaributo elgesys sukėlė didelį visų papiktinimą. Kuo greičiausiai reikėjo gelbėti nei šiokią nei tokią padėtį ir mažinti valdovo kompromitaciją. Į darbą liko paleistos visos anais laikais valstybės turimos apsigynimo ir puolimo priemonės, kurios buvo įvairios ir, turime pasakyti, net šiandieną įdomios. O veikta taip.

Pirmon galvon Lenkijos valdovo garbę ir situaciją ima ginti siela ir kūnu Jogailai atsidavęs jo kancleris, vyskupas Zbignievas Olesnickis. Šitas labai gabus ir apsukrus diplomatas 1424 m. vasarą per valstybės raštinę parodė nepaprastai didelį judrumą ir veiklumą. Jis rašo laiškus visos Vakarinės Europos karaliams, kunigaikščiams, dvasininkams ir pasaulininkams didikams, popiežiui ir kardinolams, Jogailos vardu visiems pranešdamas nelauktą ir nelemtą įvykį ir smerkdamas Zigmanto Kaributo elgesį.

Jogaila ne vien žodžiu, bet ir darbu parodė, kad Zigmanto Kaributo elgesį jis smerkia ir nori nubausti. Grįžęs į Krokuvą ir sužinojęs vylingą brolėno žygį, valdovas skubiausiai išsiuntė 5000 vyrų kariuomenės būrį, Petro Niedzvieckio vedamą, kad jis neklaužadą kunigaikštį kelyje pasivytų ir grąžintų į Lenkiją. Niedzvieckis skubiai vyko tuo pat keliu, kuriuo ėjo ir Zigmantas Kaributas, tačiau šio pasivyti jam nepavyko. Gal ir būtų pavykę, kad ne austrų baimė ir jam daromos kliūtys. Mat Austrijos kunigaikštis Albrechtas įtarė Niedzvieckį ir jo būrį esant palankų husitams, manė kad ir šitas būrys vyksta husitams pagalbon, taigi pas Olmütz'ą jis lenkus sulaikė, ir jie turėjo grįžti atgal, neįvykinę Jogailos įsakymo.

Dabar išėjo aikštėn, kad nemažas skaičius Jogailos dvaro didikų aktingai rėmė Zigmanto Kaributo sumanymą, davė jam dideles pinigų sumas, padėjo pabėgti, o kai kurie net ir patys išvyko su juo į Čekiją. Įpykęs Jogaila įsakė taikyti nusikaltėliams pačias sunkiausias anais laikais bausmes. Visas Zigmanto Kaributo judomas ir nejudomas turtas buvo tuojau konfiskuotas. Net manoma kad, jeigu Zigmantas Kaributas būtų buvęs Niedzvieckio pagautas ir pristatytas Jogailai, šis būtų liepęs jį mirtimi nubausti. Kaributo šalininkams ir pagelbininkams buvo duota trys keturios savaitės grįžti į Lenkiją. Skirtuoju laiku negrįžus, jų turtas taip pat turėjo būti konfiskuotas. Negana to, popiežiaus legatas Branda, kuris po Jogailos vestuvių vis tebebuvo Lenkijoje, Zigmantą Kaributą ir jo šalininkus ekskomunikavo, uždrausdamas visus su jais santykius.

Šį Jogailos nusistatymą palaikė ir Vytautas. Vytautas taip buvo užpykęs, kad net Kaributo rašomų iš Čekijos laiškų niekas nedrįso Lietuvos valdovui ne tik skaityti, bet ir rodyti. Dabar Jogaila drauge su Vytautu aiškiai prisidėjo prie koalicijos, kurios uždavinys kaip tik ir buvo griežčiausia kova su husitizmu.

Tuo tarpu Zigmantas Kaributas jau atvyko į Čekiją. Tiesa, pakelyje jis bandė paimti vieną kurią nors pilį ir, joje įsistiprinus, pasidaryti sau tinkamą veikimo bazę. Tačiau tai jam nepavyko. Vykdamas į Pragą, Zigmantas Kaributas paskelbė karą ciesoriui Zigmantui ir Austrijos kunigaikščiui Albrechtui. Jis dabar liepia save vadinti ir laiškuose pasirašo: Lietuvos kunigaikštis Čekijos ir Moravijos kviestasis ir išrinktasis karalius *(Bogemiae et Moraviae postulatus atque electus rex).*

Praga ir husitai maloniausiai Kaributą priėmė, nors tas priėmimas ir nebebuvo toks nuoširdus, kaip pirmą kartą. Zigmantas Kaributas per daug aiškiai pataikauja husitams: jis ir jo kariai eina Komunijos abiem pavidalais, kunigaikštis laikosi Pragos kompaktato nuostatų, viešai pasiskelbia esąs husitas, husitų mokslui ginti jis esą ir atvykęs Čekijon. Kaributas pradeda veikti, nori savarankiškai Čekijoje įsigalėti, tačiau ginčuose ir savitarpinėse kovose paskendusios čekų partijos karalium jo nerenka ir rinkti nemano. Savo nepaprasto apsukrumo dėka Kaributas vėl įsigali Pragoje, vėl pradeda vaidinti žymų vaidmenį.

21. Žiškos mirtis. Prokopas.

Pragoje nuo pat husitizmo pradžios vadovaudavo dešinieji, sukalbamesnieji husitai, vadinamieji utrakvistai. Jie vadovavo ir dabar, kada Zigmantas Kaributas antru kart atvyko į Čekiją. Kadangi utrakvistai buvo linkę tam tikromis sąlygomis taikintis su Roma ir popiežium, tai Žiška ir jo vedamieji taboritai utrakvistų ir Pragos labai nekentė. Kadangi Kaributas vėl pasidarė faktinasis Pragos ir jos gaivalų vadas, tai Žiška nutarė pulti Pragą ir jau kartą su tuo sau nekenčiamu priešų lizdu apsidirbti. Žiškos pyktis buvo toks didelis, kad jis buvo padaręs iškilmingą priesaiką su žeme sulyginti Pragą, kad neliktų joje akmens ant akmens. Savo nutarimą Žiška vykino. 1424 m. rudenį jis su didele kariuomene atvyksta Pragos imti. Bet ir šiuo kart politikas Kaributas seniui nusileido, sumaniai paglostė jau treji metai aklą Žišką, ir po to Pragos magistras Rokicana lengvai „tėvą“ su „sūnumi“ sutaikė. Dabar juodu abu išvyko drauge į Moraviją vaduoti to krašto iš ciesoriaus Zigmanto rankų. Čia, laike *Prschibislau* miesto apgulimo, nenugalimas husitų vadas susirgo maro liga ir, laimindamas bei drūtydamas savuosius kovoti dėl Dievo Įstatymo žemėje vykinimo, 1424 m.

spalių mėn. 11 d. mirė. Žiškos kūnas su didelėmis iškilmėmis buvo nugabentas į *Tczaslau* miestą ir ten vietos parapijos bažnyčioje palaidotas.

Bet ir Žiškai mirus, Čekijos ir husitų būklė nė kiek nepasikeitė. Dabar Žiškos vietoje stojo kiti vadai. Pirmon galvon apsukrusis Zigmantas Kaributas ir, nemažiau apsukrus, Prokopas Holy, plikis, kuris vėliau dėl didelių karo laimėjimų gavo dar priedą Veliky, Didysis.

Tas Prokopas buvo tikrai nepaprastas žmogus. Dar jaunuoliu būdamas jis buvo labai daug keliavęs. Grįžęs į tėvynę paliko kunigu. Apie 1418 — 1420 m. perėjo į husitizmą. 1421 m. įtartas del pikardizmo — savotiška anų laikų komunistinė srovė (nepripažino nuosavybės, valdžios, karų ir kariavimo) — įmetamas Pragoje į kalėjimą. Išleistas iš kalėjimo Prokopas vedė žmoną, tačiau nenustojo ir toliau ėjęs kunigo pareigų. Išorinė jo išvaizda buvo baisi, drabužiai — stori, kaimiški. Jis niekuomet nėra turėjęs rankose ginklo, niekuomet nėra su niekuo kovęsis, jis tik vadovavo kitiems, duodavo karo ir mūšio įsakymus, ir tuo yra pragarsėjęs. Savo kariniais gabumais Prokopas Holy pilnai prilygsta pačiam Jonui Žiškai, o savo valstybininko žmogaus protu dargi net toli Žišką pralenkia. Čia kalbamajame laike patys taboritai buvo suskilę į dvi grupes: Žiškos srovė, kuri save vadino našlaičiais, ir griežtieji demokratai, kuriems vadovavo Prokopas.

Zigmantas Kaributas su savo pragiečiais maišėsi tarp našlaičių ir demokratų.

22. Trečiojo kryžiaus karo prieš husitus pralaimėjimas.

Jau sakėme, kad trečiasis kryžiaus karas prieš husitus buvo nutartas 1422 m. Nürnberge. Tan karan visu atsidėjimu buvo rengiamasi. 1424 m., vėlybą rudenį, miršta Žiška. Manyta, kad šiuo kart, likę be vado, husitai nebeatlaikys kryžininkų puolimo. Pasirengta dar porą metų, ir 1426 m. sujungta 70.000 kryžiaus kariuomenė įžengė į Čekiją. Užpuolimas vyko iš vakarų ir šiaurės pusės. Kaip tik tuo laiku Zigmantas Kaributas ir Prokopas buvo apgulę Meisseno žemės *Aussigo* miestą ir norėjo jį paimti. Kryžiaus kariuomenė sumanė Aussigą paliuosuoti ir husitus sumušti. 1426 m. birželio 16 d. įvyko didelis mūšis dėl Aussigo. Vokiečiai kovėsi narsiai, bet ir husitai taip pat neblogai. Kryželvių vokiečių šitame mūšyje žuvo apie 15.000 vyrų; husitai paėmė Aussigą, likusi kryžiaus kariuomenė išbėgiojo. Taigi šiuo kartu kryželvių ir jų karo žygio galas buvo dar tragingesnis, pralaimėjimas dar didesnis, negu pralaimėjimas mūšio pas Deutschbrodą. Husitai po šito laimėjimo labai sustiprėjo.

23. Zigmanto Kaributo išvarymas iš Čekijos.

Husitų vidaus sustiprėjimui nemaža prisidėjo ir Zigmanto Kaributo iš Čekijos išvarymas.

Nuo 1424 m. pavasario, kaip matėme, Zigmantas Kaributas buvo Čekijoje, gyveno dažniausiai Pragoje, ir savo apsukrumo bei gabumų dėka vaidino Čekijoje beveik vadovaujamąjį vaidmenį. Žiškai mirus kunigaikštis lengviau atsikvėpė, nes dabar jam nebereikėjo senio lenktis ir prie bet ko taikytis. Taigi nuo 1424 m. rudens kunigaikštis Kaributas su savo prieteliu, Pragos magistru Pribramu, vadovauja žymiai husitų vidurio partijai, kuri laikėsi vidurio tarp Žiškos „našlaičių" ir Prokopo kraštutiniųjų. Ši partija kovojo su kairiųjų gaivalų vandalizmu, bažnyčių plėšimu ir deginimu, buvo kai kame priešinga Viklifo mokslui, bet užtat, iš kitos pusės, ji buvo griežtai nusistačiusi reikalauti Komunijos abiem pavidalais. Taigi ši Kaributo vadovaujama husitų partija palengva darėsi vis dešinesnė, vis sukalbamesnė. Reikia tarti, kad Zigmantas Kaributas husitus tyčia traukė dešinėn, nes tik šiuo keliu eidamas jis galėjo tikėtis pasieksiąs savo tikslą. Apsukrus Kaributas aiškiai matė, kad ginklo pagalba Čekijos karaliaus sosto jam nepavyks įsigyti. Partijomis susiskaldę husitai nuolat savo tarpe nesutardami ir kovodami, nors ir buvo Kaributą Čekijon kvietę ir karaliaus karūną jam žadėję, tačiau apie savo pažadų vykinimą dabar nė užsiminti neužsimindavo. Aiškus dalykas, kad realiai į gyvenimo klausimus žiūrinčiam Kaributui visa tai patikti negalėjo. Juk Kaributas, siekdamas Čekijos sosto, susipyko su savo dėdėmis Jogaila ir Vytautu, nustatė prieš save visą Europos krikščioniškų tautų šeimą, prarado visą, kokį tik turėjo turtą, liko ekskomunikuotas, o naudos iš to viso jo darbo nebuvo. Reikėjo keisti veikimo programą. Nuo 1425 m. pabaigos Zigmantas Kaributas tikrai savo Čekijoje veikimo programą keičia. Būtent, staiga pasuka dešinėn ir pradeda veikti ta prasme, kad greičiau sutaikintų husitus su Roma. Jis tikėjo, kad dėkinga Roma už tą nuopelną jei jau ir nesuteiktų jam čekų karūnos, tai bent suteiktų vieną kurią didžiųjų Čekijos kunigaikštijų, ko jam būtų visai užtekę.

Į taiką su Roma buvo tik du keliu: arba per ciesorių Zigmantą, arba per Jogailą su Vytautu. Mat Kaributas buvo ekskomunikuotas ir taikintis su Roma galėjo tik per tarpininkus. Jis žinojo abiejų savo dėdžių pyktį, nesukalbamumą, ir nutarė taikos tarpininku pasirinkti ciesorių Zigmantą. Šis, žinodamas Kaributo suktumą ir žodžio nesilaikymą, buvo atsargus, reikalą vilkino ir pagaliau patarė pačiam betarpiškai kreiptis į popiežių Martyną V. Tai buvo lygu atsisakymui tarpininkauti. Taip ciesoriaus elgesį Zigmantas Kaributas ir suprato. Vadinasi, Vienoje jis nieko nepešė.

Dar liko kelias per Jogailą arba Vytautą. Pralaimėjęs ten, daro žygių laimėti čia. Pradeda užpuldinėti Sileziją, bando įsikurti Lenkijos pašonėje. Slaptai atnaujina senas pažintis su palankiais sau Lenkijos diduomenės gaivalais. Tai padaręs siunčia pasiuntinį į Krokuvą pas karalių Jogailą. Plačiame tyčia tam reikalui rašytame laiške Zigmantas Kaributas aiškinasi ir informuoja savo dėdę, dėl ko jis į Čekiją bėgęs, kaip ten veikęs ir veikiąs, pasisako norįs husitus su Bažnyčia taikinti, prašęs tarpininkauti ciesorių Zigmantą, šis nesutikęs, dabar nuolankiai prašąs tarpininkauti ir jo sumanymą padėti įvykinti karalių Jogailą. Jogaila tarpininkauti griežtai atsisakė. Taigi Zigmantas Kaributas pralaimi ir čia. Kas jam belieka?

Apie 1426 m. santykiai tarp Jogailos ir Vytauto buvo itin įtempti. Matyti, kad gerai informuotas Kaributas tai žinojo, taigi jis išnaudoja patogią situaciją ir savo reikalu kreipiasi į Vytautą, rašo jam laišką, siunčia pasiuntinį. Savo laiške Kaributas kaltina Jogailą dėl nedėkingumo, pasisako nenorįs daugiau jam tarnauti, išdėsto savo naują Čekijos pacifikacijos sumanymą, pabrėžia, kad tas sumanymas esmėje supuoląs su Vytauto pirmiau turėtu panašiu sumanymu ir prašo užtarti jį pas popiežių.

Tai buvo 1426 m. pavasarį. Rodosi, kad Vytautas bus užtaręs Zigmantą Kaributą Romos Kūrijoje, nes 1426 m. rudenį popiežius Martynas V jau rašė Jogailai, kad jeigu Zigmantas Kaributas nuoširdžiai norįs su Roma husitų reikalu tartis, tai karalius galįs apsiimti tarpininkauti: gal kas nors iš to ir išeisią gero. Reikia tarti, kad tokio pat turinio laišką bus gavęs iš popiežiaus ir Vytautas, ir kad abu juodu bus galų gale tuo reikalu priėję vienodo nusistatymo, nes vis tik Jogaila po to viso siuntė Romon savo pasiuntinį, kurio Kūrijos audiencijoje viešai pasakytoji kalba yra šiandien visiems žinoma.

Zigmanto Kaributo derybos kaip su ciesorium Zigmantu taip su Jogaila ir Vytautu buvo vedamos slaptai. Nežinia kuo jos būtų pasibaigusios, jei nebūtų įvykusi viena visai netikėta nelaimė. Kai kurie husitų vadai jau senokai sekė visus Zigmanto Kaributo žingsnius ir buvo jį apstatę savo šnipais. Padažnėjus Kaributo vedamajai su Roma taikos korespondencijai, vieną kartą buvo pagauti kunigaikščio pasiuntiniai ir siunčiamieji jų taikos derybų laiškai, kurie aiškių aiškiausiai rodė visą jo politikos suktumą. 1427 m. balandžio 17 d., Verbų sekmadienį, anksti rytą, per pamokslą, Pragos universiteto magistras, žinomas Kaributo prietelis, savo laiku taikinęs ir sutaikęs kunigaikštį su Žiška, Jona Rokicana, parodo viešai ir perskaito Zigmanto Kaributo laiškus husitų miniai. Minia įdūksta, suskamba visų Pragos bažnyčių varpai, visų partijų husitai griebiasi ginklo, dideliausiu įnirtimu puola pilį, kurioje Kaributas gyveno, pilį paima, patį kunigaikštį sugauna, bet, turi būti, at-

sižiūrėdami į Vytautą ir jo to laiko didybę, Kaributo nežudo, o tik internuoja pristatydami stiprią sargybą jį saugoti. Rokicana ir husitai „išdaviką“ nugalėję džiaugėsi, triumfavo. Kadangi Pragoje Zigmanto Kaributo šalininkų buvo nemaža, tai pamatuotai pradėta bijoti minios sumaiščių, ir tuoj po Velykų Rokicana su draugais dideliausioje slaptoje išvežė Kaributą iš Pragos ir patalpino Valdšteino pilyje. Visa tai buvo padaryta taip gudriai ir slaptai, kad net geriausi Zigmanto Kaributo prieteliai nežinojo ar dar jis gyvas, ar miręs, nei kur jis, jei nužudytas, yra padėtas. Kunigaikščio draugai ir kariuomenės vadai darė žygių, puldinėjo šen ir ten, norėdami nelaimingąjį išvaduoti, tačiau nieko nepadarė. Pradėta rengti slapti sąmokslai prieš Rokicaną, pradėta derybos su ciesorium Zigmantu. Dabar, neberasdamas kitos išeities, Rokicana griebėsi griežtų priemonių: kai kuriuos Zigmanto Kaributo draugus įsako nužudyti, mažiau pavojingus ir jo iš Lenkijos atsivestąją kariuomenę išvaro iš Pragos, išblaško po Čekiją. O kad ateityje prašalintų visokiems sumaiščiams ir neramumams pagrindą, 1427 m. rugsėjo 9 d. beveik pusę metų iškalintą Zigmantą Kaributą liepia atgabenti į Lenkijos pasienį ir paleisti.

Tuo Jogailos ir Vytauto giminaičio Zigmanto Kaributo santykiavimas su Čekija bei husitais ir baigėsi.

Reikia atvirai pasakyti, kad XV šimtmečio Lietuvai ir pačiam Vytautui su Kaributu jų santykiavimas su Čekija ir husitais jokios garbės neteikia. Atvirkščiai, žinant kas tokie buvo husitai, savaime suprantama, kad santykiavimas su jais darė negarbės visiems tiems, kurie, nežiūrint aiškaus Konstancijos ir Pavijos—Sienos susirinkimų draudimo, drįso su jais santykiauti. Dėl to tai ir Vytautas, kartą atkeršijęs ciesoriui Zigmantui, antru kart Kaributo į Čekiją nebesiuntė, o jam pačiam vykstant, griežčiausiai pasipriešino.

Šis Kaributo žygis yra kaip ir Vytauto Čekijos politikos epilogas. Bet su tuo dar nesibaigia paties Kaributo judrus, neramus ir įdomus gyvenimas. Jo vardas iki 1435 m. yra buvęs daug kartų susijęs su daugeliu tų laikų Lietuvos politinio gyvenimo faktų. Tik tai jau būtų atskira tema. Prie jos gal teks sugrįžti kada vėliau.

I. VERSMĖS:

1) *J. Długosz.* Historiae polonicae, leidinyje: Opera omnia, ed. A. Przezdziecki, t. X—XIV, Cracoviae, 1873—1878.

2) Codex epistolaris saeculi XV, t. I—III, editus cura Sokolowski, Szujski. Levicki. Cracoviae, 1876 — 1891.

3) Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi *Macieja Stryjkowskiego.* Wydanie nowe, Warszawa, 1846.

4) Jo Dom. Mansi, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, leid. in Fol., t. XXVII—XXXI, Venetiis, 1785.

5) Codex epistolaris Vitoldi Magni ducis Lithuaniae 1376—1430. Collectus opera Antonii Prochaska, Cracoviae, 1882.

6) *Fr. Palacky*, Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges, Prag, 1873.

II. LITERATŪRA:

1) *Bezold*, König Sigismund und die Reichskriege gegen die Husiten, München, 1872—1877.

2)*Bezold*, Zur Geschichte des Husitismus. Culturhistorische Studien, München, 1874.

3) *Prochaska*, Książę Husyta, knygoje: Księga Pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza, t. II, Lwów, 1916.

4) *Prochaska*, W czasach husyckich, leidinyje: Rozprawy Akademii Umiejętności, wydział historyczno-filolog., serya II, tom XI, 1897.

5) *A. Prohaska*, Dzieje Witołda w. księcia Litwy. Wilno, 1914.

6) *A. Prochaska*, Ostatnie lata Witołda, Warszawa, 1882.

7) *Fr. Palacky*, Geschichte von Böhmen (iki 1526 m.) t. I—III, Prag, 1836—1868.

8) *Kaz. Stadnicki*, Synowie Giedymina, 2 tomai, Lwów, 1849—1853.

9) *J. Pfitzner*, Groszfürst Witold von Litauen als Staatsmann, Prag, 1930.

10) *R. Krumbholtz*, Samaiten und der Deutsche Orden bis zum Frieden am Melnosee, Altpreuss. Monatschr. 26, (1889).

11) *A. Lewicki*, Ein Blick in die politik König Siegmunds gegen Polen in Bezug auf die Hussitenkriege, leidinyje: Archiv für österreich. Geschichte, t. 68, (1886).

12) *A. Lewicki*, Król Zygmunt Luxemburski a Polska (1420—1436), leidinyje: Kwartalnik historyczny, 10 (1896).

13) *A. Lewicki*, Powstanie Swidrigiełły, leidinyje: Rozprawy Akademii Umiejętności, wydział historyczno-filolog., serya II, 4 (1892).

14) *Kaz. Stadnicki*, Bracia Władysława Jagiełły Olgierdowicza, leidinyje: Biblijoteka Ossolińskich, Warszawa, 1867?

15) *A. Šapoka*, Z. Ivinskis etc. (sudėtinis veikalas), Vytautas Didysis (1350 — 1430) red. *P. Šležas*, Kaunas, 1930 m.

To paties autoriaus raštai.

1. **Mūsų jaunuomenės idealai.** Kaunas, 1919 m., 68 pusl.
2. **Šventoji Senojo ir Naujojo Įstatymo Istorija.** Vadovėlis pradžios mokykloms. Kaunas, 1922 m., 192 pusl.
3. **Avignono obedijencijos pranciškonai.** „Soter“, 1924 m., Nr. 1, 19 pusl.
4. **Bazelio susirinkimas ir Lietuvos sosto reikalas Vytautui mirus.** Kaunas, 1926 m. 24 pusl.
5. **Šventoji Senojo Įstatymo Istorija,** IV pataisytas leidimas, Kaunas, 1927 m., 153 pusl.
6. **Šventoji Naujojo Įstatymo Istorija,** IV pataisytas leidimas, Kaunas, 1928 m., 141 pusl.
7. **Istorijos dėstymo metodika,** Kaunas, 1930 m. (spausta rotatorium), in folio, 76 pusl.

Rimčiausias ir didžiausias Lietuvoje, būtinas kiekvienam Lietuvos šviesuoliui bendrojo turinio žurnalas yra

„ŽIDINYS"

Žurnalas turi plačius *literatūros, mokslo, visuomenės ir akademiškojo gyvenimo* skyrius, duoda plačias meno, mokslo, visuomenės, mokymo ir auklėjimo ir politikos gyvenimo apžvalgas, recenzuoja naujausias lietuviškas ir svetimomis kalbomis knygas, daro savų ir užsienio svarbesnių žurnalų ir spaudos apžvalgas ir bendrai atsiliepia į visus Lietuvos gyvenimo kultūros klausimus ir reikalus. **„Židinys"** eina kas mėnuo sąsiuviniais po 96—112 psl. **nuo 1924 m. pabaigos.** Jį redaguoja *prof. Dr. V. Mykolaitis-Putinas,* o rašo jam pačios žymiausios jėgos—savo sričių specialistai. Lietuvos spauda, be pažiūrų skirtumo, ne kartą yra pabrėžusi didelę „Židinio" reikšmę mūsų kultūriniam gyvenimui, o mūsų inteligentijos tarpe „Židinys" turi plačiausių simpatijų.

„Židinys" užsisakyti niekuomet nevėlu,
bet visados apsimoka, nes atskirais numeriais perkant brangiau atsieina.

Nepalikite be žurnalo, jeigu norite neatsilikti nuo gyvenimo.

„Židinio" kaina metams	— 35 lt.,	pusmečiui	— 20 lt.
Pradž. mokyklų mokyt.:	30 „	„	15 „
Užsieny:	45 „	„	25 „

Adresas:

„Židinys" Kaunas, Laisvės Al. 3.
Tel. 26-76.